

67

1.
L'omnie Henri de Lorraine Comte de Brienne
Secrétaire d'Etat. - mourut le 14 avril 1798
chez les Pères de l'Oratoire
nous avons de lui une petite histoire
de ses voyages en latin dont on admire
l'élégance, et la netteté

Voltaire

Provincia Italiana della
Cassa di Risparmio
di Genova
Compagnia di Gesù

LVDOVICI HENRICI
LOMENII,
BRIENNÆ COMITIS,
REGI A CONSILIIS,
ACTIS, ET EPISTOLIS,
ITINERARIVM.

Editio altera auctior & emendatior.

Curante CAR. PATIN, D. M. P.

PARISIIS,

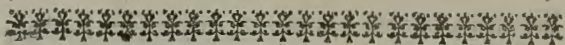
Apud CLAVDIVM CRAMOISY, via Diui Victoris,
sub Sacrificio Abelis:

Et IOANNEM DV BRAY, via Iacobæa,
sub Spicis maturis.

M. DC. LXII..

Cum Privilegio Regis.

6
I
9382

TYPOGRAPHVS LECTORI.

SI libellum à me malo furto subreptum, nobiliore sui parte mutilum, tam facilis accepisti: qua fauoris aura non prosequuturus es Opus noua accessione, quam Autor sibi seposuerat, passim locupletatum? Non æquum, typographico more a legentibus gratiarum emendicationem: æquius eorum plausui auctiorem hanc Editionem tribuere, qua crimen eluo, si quod fuit festinati partus inuito genitore. Haud sum erga clarissimi nominis Eugenium ingratus, cuius lepidissimi versus eum tandem aliquando flexerunt, qui creditur Musas seueriores colere. Beneficium illud, illustris Constantine, non aliter rependo, quam tuorum versuum exscriptione, etsi non hos à te datum munus in usus.

His ego deliciis animum dum pascō, sitimque
Sedari poto nectare posse nego.

à ij

Præcipiti calamo plaudo, & succensco, Lector,
Qui mihi tam longum, tam breue fecit iter.

*Vnum Te moneo, huic Editioni, cui nihil deest, voluisse Lomenium aliquid deesse; quod scilicet in Vestrogoticis siluis, per errabunda vestigia, morosa viæ pellendis tædiis iuueniliter luserat, sapientio-
riorem ætatem & pudorem suppressisse. Liceat modo mihi eadem vota, quæ prior Præfatiuncula continet, iterare: valeat & crescat fama insignis Viri, dum optimi nomen consenescit in Patre. At Tu qui leges, hoc voue & precare, ut tanta rerum notitia validus, à dente liuoris iniqui intactus annet & perennet, fruaturque faustitate perpeti. Augurio, Illustrissime Brienne, hæc omnia firmo: Cum Lupara Moles iacebunt situ rupta, & cum ad pontem Sequana subterlabentis aneus Eques pulvis erit.*

Te tamen ora legent, & secum plurimushospes
Ad patrias sedes hæc tua scripta feret.

AD

ILLVSTRISSIMVM
COMITEM DE BRIENNE,

Cum Itinerarium suum edidisset primum:

EPIGRAMMA.

VT vidi lepidum aureum libellum,
Puri mellis & elegantiarum,
Romani salis Articique plenum:
Vt volui semel ac semel reuolui,
Vnum mi toties tuis, BRIENNE,
Visum floridulis deesse chartis
Quod non feceris vsque longiores.
Sed quod deesse queror tuo libello,
Id postquam addideris, manebit idem:
Nam quantum addideris breui libello,
Manebit brevis, & politus idem.

DE LENGLET.

IN ALTERAM

EIVSDEM ITINERARII

EDITIONEM,

Parodia Phaseli Catulliani.

LI BELLVS iste, quem stupetis Aulici,
Ait fuisse codicum breuissimus:
Nec vllius tumente mole codicis

ã iij

Nequisse maior ire, siue sensibus
Libros decet putare, siue vocibus.
Et hoc negat superbus ampla Liuij
Negare scripta, principisve Tullij,
Terentiive, melleive Cæsaris,
Et indyti Nepotis, & Patereuli.
At iste nunc libellus, vna vix fuit
Et altera ante pagina, vnico mihi
Frequenter alterove lecta spiritu.
Caput Lutetia orbis, alta Lupara,
Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima
Ait libellus: & superbam originem
Tuis habere gloriatur a typis,
Tuo profectus euolasse de sinu.
Et inde per tot ampla regna, L O M E N I
Decus tulisse, Eoa siue Atlantica
Nataret æquora, vtriusque seu simul
Cubile solis hinc & inde viseret:
Nec ignis esca, nec cucullus Indicæ
Fuisse mercis, ante sit focum licet
In vltimaque sæpe lectus India.
Et hæc fuere, eruntque; nam fit amplior,
Tuæque dirat vrbis elegantias,
Gemelle Romule, & gemelle Romuli.

GABRIEL COSSARTIVS S. I.

*Hanc parodiam cum mittere differret Autor,
moram his versculis excusauit.*

PHAS ELVS ille, quem Catullus edidit,
Tibi, BRIENNE, quod videtur elegans,
Quod hunc amasque perditæque deperis,
Proboque, gratulorque: sed parum placet,

Quod æmulator huius esse carminis
Te id imperante cogor, eius & modos
Sequi canendo, desueta sit licet
Camæna pridem; & huius elegantiae,
Facetioris immemorque carminis.
Et exigis seuerus vsque creditor
Iambum, eumque, desit vt nihil, merum:
Tibique dicis hacce luce debitum.
Nec id negamus: immo si nec est satis
Bis obligasse sponsione me tibi,
Te id quaterque spondeo: at moram dari
Breuem reposco, quam negare sit nefas:
Atrocioris esset istud ingeni.
Vale ergo, dum incalescat, & breui obsequens
Meam Camæna liberet tibi fidem.

COSSARTIVS S. I.

IN ITINERARIUM
ILLVSTRISSIMI
BRIENNÆ COMITIS,
CARMEN.

IAM licet infidos pelagi contemnere fluctus
Arctoasque niues, gelidumque errare per
axem

Innocuo cursu: dum tot discrimina rerum,
Et totam breuib. foliis complecteris Ardon:
Quo tua te pietas, & honesti sancta cupido
Ciuiles inter strepitus & classica duxit,
Scilicet & nostrum Dis vlciscentibus orbem,
Gallia feruebat cæco vesana tumultu,

ã iiij

Et sua vertebat validas in viscera dextras,
Indocilis flecti, fatique inimica potestas
Mutua discordes animos in bella ciebat.
Tu regni exosus furias, ciuesque nocentes
Anxius, & patriæ tristes spectare ruinas,
Quæfisti externis virtutum semina terris
Pacatas exempla petens meliora per aulas.

Ingenitos populis libuit deprendere mores
Mercurio celebres, & docta Pallade Belgas,
Limitibusque suis procul, insultare feroces
Gothos; assuetos bellis, & acinace fortes
Visere Sauromatas; libuit spectacula rerum
Et terræ & pelagi longos decurrere tractus,
Pannonias arcēs, regnataque rura superbis
Cæsaribus: placidi nunc lustras littora Rheni:
Nunc altas Venetum turres, urbemq; natantem,
Aut lenes Tyberis ripas, Capitoliaque alta
Virtutum monimenta, & facta ingentia voluens.
Seu premis inuicti Gustavi nobile marmor,
Extera qui tumidos ducens in bella Suecos
Audaces Aquilas lethali vulnere fixit.
Ingentesque super Germanæ stragis aceruos
Occubuit, fatisque suis post funera vicit.
At nunc exiguus cinis est, & nominis vmbra
Vana sui. Seu per gelidi fastidia cæli
Augustam Vpsaliam properas, vbi regia sceptra,
Et patriam posuit nuper Christina coronam.
Quæ mox fallacis fugiens ludibria cultus
Impleuit sacrae pietatis imagine Romam,
Claraque magnorum ridens diademata Regum,
Errauit totum plusquam Regina per orbem.
Quid tibi decursos hyberno sidere Lappos,
Extremamque Arcton memorem? quid frigora
summi

Explorata poli? molli te littore deinde
Vexit lene fluens per amœnas Vistula ripas,
Varſauiaꝝque dedit regales cernere luxus.
Hic Cognata tibi populos Aloïza feroces
Temperat, & belli paciſque experta labores,
Partitur varias magno cum Coniuge curas,
Gallica Sarmaticis commendans lilia regnis.

Sed quid opus rigidos caſus & longa viarum
Tædia? quid glacies, ſæuique pericula cæli
Pandere? nunc mihi dulcis amor, molliſque vo-
luptas

Scriptum iter. Hæc lætos ignes mihi concitat
arctos

Quamquam, o Pieriis, LOMENI clariffime, curis,
Quis putet arctoas hyemes & ſaxa niuoſis
Alta iugis, amneſque æterno frigore vinctos,
Te quondam & canas pedibus preſſiſſe pruinas?
Crediderim gelidum tibi manſueuiſſe Bootem,
Subſediſſe tibi glaciali gurgite Nereum,
Felices auras adſpirauifſe Fauoni,
Et creuiſſe niues inter violasque roſasque.
Vſque adeo horrentis reparas incommoda
mundi,

Et roſeum mihi fingis iter, lepidoque libello
Ver mihi perpetuum pingis, floresque Latini
Eloquij. Volucres hunc circumfert Camœnæ;
Quique externarum pandit ſpectacula rerum,
Externas rapiat magna in ſpectacula gentes.

At tu, Francigenum decus immortale,
BRIENNI,

Qui quondam teneræ primo ſub flore iuuentæ
Aſſueſti penetrare aulas, & ſplendida Regum
Limina, non vacuus rerum, curiſque ſolatus

Errabas. Varias regnorum discere leges
Mens erat, & sensim varios inuisere Reges,
Dum prodesse Tuo possis, patriamque tueri
Actorum assiduus secretorumque Minister:
Atque ita longinquis fueras qui clarus in auris
Iam patrio melior tua lumina diuidis orbi.

Sic se dum rutilo subducit vespere Titan,
Non resides radios, & inertia lumina condit
Littore in Hesperio: requiescere nescius vnquam
Alternis alium flammis percurrit olympum.
Post vbi semotas mundi radiauerit oras
Crescentem roseo lucem spectabilis ore
Colligit, & nostro fulgentior incubat orbi.

FLECHIER.

IN ILLVSTRISSIMI
BRIENNÆ COMITIS
ITINERARIUM.

NON est libellus iste, Lector, est liber:
Cui quot insunt paginae, per me licet
Totidem libellos, siue libros censeas:
Tot vasta terræ spatia, tot vagos viæ
Tractus inhospitalis, ipso nomine
Tractus tremendos, absque mellitissimo
Latinitatis rore perfusi forent,
Inexplicabili explicat compendio.
Legere & obstupesce, & solve nodum, nec tibi,
Nec hæsitante, vel mihi solubilem;
An præstet hoc iter exarasse, an hunc librum!
Vidisse passim nempe quæ scribas domi,

Non illæ laudum, dico; laudatissima est:
Sed ista; quæ sic videris, sic scribere.

CONSTANTER.

ERRATA Pag. 20.

VBI est, Batauos vni & ynico Deūm
Nepoti Atlantis supplicare; dictio est
Mendosa; scribe, supplicant vni Deo.

BATAVVS.

ILLVSTRISSIMO VIRO

LVD. HENR. LOMENIO

BRIENNÆ COMITI,

IN EIVS ITINERARIVM,

ELEGIA.

*Hortatur cum vt litteras quarum sic amans est,
etiam plus amet.*

TEMPORA Lomenidæ frondenti cingite
lauro

Pierij vates, Pieridesque Deæ.

Ille viam ad vestros scribendo affectat honores,

Cæpit & in castris, Phœbe, merere tuis.

Dumq; tot & mores populorum scribit, & vrbes,

Ingenij mores exprimit ille sui,

Nam seu spumanti currentem vortice Rhenum,

Seu lustrata maris littora, Dane, tui:

Austriadumque aquilas , & tot regnata sub
ipsum

Danubium magnis oppida Cæsaribus :
Seu dicat violentum Albim , celeremque Visur-
gim ,

Et quæ Mænalis terra sub axe riget :
Siue vrbes Italas , & magnæ mœnia Romæ ,
Cuius diuinæ Orbis adorat opes :
Seu quidquid pelagi , quidquid telluris obiuit ,
Romano memoret tam grauis eloquio .

Huic veteridignus Latio , dulcedine mira
Ingenuo nitidus currit ab ore lepos .

Non tam purus aquæ , puro sub gramine riuus ,
Non tam mellitis defluit Hybla fauis .

Quos non clamores faceret , si dotibus istis ,
Inter nos partes vellet habere suas !

Nam tali ingenio , cœptis tam grandibus , olim
Gloria Musarum magna , BRIENNE , fores .

Quin age , te quamuis commendet splendor
auorum ,

Aspernare tuas , nos imitatus , opes .
Nam nec opes , nec opum nos tangit vana cu-
pido ,

Quique sumus vates , turba superba sumus ,
Despice fortunam , mihi crede , nec illius vn-
quam

De thuris fumo læta sit ara tui .
Te maiora vocant , nil iam vulgare putantem ,
Iam venit capiti laurea sacra tuo .

Et Dea , Pieriæ quæ maxima præsidet vndæ ,
Iam tua sæpe suis ora rigauit aquis .

Quid dubitas ? en fama suo super ardua curru
Constitit ante tuas ambitiosa fores .

Nec tibi deinde fauor, fortunaque nominis
obstet,

Nec quæ Castalias negligit aula Deas.
Sunt tibi, sunt animi dotes; tu dotibus istis
Vtere, & ingenij conditione tui.

Esse potes, si te Musarum numina tangunt,
Pierio lumen, præsidiumque choro.
Perge ergo, vtque facis, Musarum sacra fre-
quenta,

Ingenij pereant ne bona tanta tui.

REN. RAPINVS, S.I.

IN ILLVSTRISSIMI

BRIENNÆ COMITIS

ITINERARIVM.

ODE.

PARVE Liber, doctæ facunda per ora cateruæ,
Perque manus volitare, secundo

Ipede, quem veterum claræ nil lucis egentem,
Inuidiâ vel teste Quiritum,

Excipiet gaudens nimium Romana iuuentus:
Quemque leget magis omnibus vnum.

Cui pariter, cuius populos describis & vrbes
Assurget gens extera longe:

Eternas & ager grates, quod prisca sacraris
Æterno monumenta labore.

Vade igitur dextro Liber alite, vade vicissim
Eximij tot splendida dona

LOMENII totum fama vulgare per orbem.
Ecquis enim testudinis auræ,

Ipse meo dudum lateri quam Cynthius autor
Suspendit, mihi plenius & qua
Dat resonare, nouo quis carmine dignior vs-
quam,

Quis Procerum mihi sanctior alter?
Præstantum puer ille virum certabat honori;
Tum claræ spes maxima gentis,
Nunc decus eximium, quando ingrediente iu-
uenta

Maturis Heroa parentem
Consiliis æquare sagax; senioribus annis
Emeritum subducere magno
Par oneri: qualis fesso suffectus Atlanti
Alcides latis vagæ cæli
Sidera torquet agens humeris, duratque labori
Perpetuo voluentis Olympi.

CAROLVS DV PERIER.

IN ILLVSTRISSIMI

BRIENNÆ COMITIS

ITINERARIVM:

VIs scire quo stent exteri status pede?
Pedem domo non effer, huc mentem
refer.

Libellus iste promicondus omnium est,
Hic te docere quod cupis solus potest.
En tantus in paruo Autor enitet libro.
In Galliæ quantus cluet Diario.
Mox publica rara penû prudentiæ,
Nec hæc Viri laus inclyti primaria est

Hoc laude, gloriaque maius maxima
Regi suo fidelis est & utilis.

FRISCHMANNVS.

IN ITINERARIVM

ILLVSTRISSIMI

BRIENNÆ COMITIS.

OCEIDVVM longis quod inisti passibus
orbem

Arctoa ad Libycam qua patet ille plagam.

Hæc tibi cum multis laus est cursoribus æqua,

Quorum ope dispositis littera currit equis.

Quod varios populorum habitus describis &
ora,

Fluminaque & montes, oppida, rura, domos.

Hæc tibi cum multis laus est scriptoribus æqua,

Quos vix, ampla licet bibliotheca capit.

Sed quod tam facili decursu, tamque Latino,

Eloquij manant pura fluentia tui:

Quod mores hominum expendisti, fœdera,
leges,

Hæc tibi cum paucis gloria rara venit.

MVNERE quodque tuo impendis Regi pa-
triaque

Tot freta, tot terras, laus ea tota tua est.

FRANCISCVS. OGERIVS.

AD ILLVSTRISSIMVM VIRVM
LVD. HENR. LOMENIVM,
BRIENNÆ COMITEM,

*Cum aureolum Opusculum de Europa a se
perlustrata denuo ederet.*

DVM peste inuidiæ, tristique afflata veneno
Musarum sterilem turba relinquit hu-
mum.

Dum tota studiis intermorientibus Vrbe
Barbaries atris celsa triumphat equis.

Thuanidem Gallis præstans, amplectèteris artes
Quas hic depositas vltima fata trahunt.

Tu priscis, BRIENNÆ, nihil cessare Latinis,
Romanum eloquium sub tua signa vocas.

Nil Tibi cum triuio quicquam est, arcana po-
tentum

Pandis, & ex imis fontibus hausta doces.

Miramur pariter, pariterque addiscimus omnes,
Nec tantum obstricta est Gallia nostra, tibi.

Te quoque Rangifera celebrant regione La-
pones,

Et tentat per te barbara turba loqui.

BENIAMINVS PRIOLVS.

AD

AD
LVD. HENR. LOMENIVM

BRIENNÆ COMITEM V. I.

REGI A CONSILIIS,
ACTIS ET EPISTOLIS,

Cum Itinerarium typis mandaret.

ODE.

P R Ò G N A T A cælo pectora, flammei
Traxere secum particulam ætheris,
Hinc impetu ducuntur, vno
Nescia stare loco L O M E N I.

Hinc te tumultus inter, & obuios
Regni furores, ac popularium
Æstus procellarum, calentes
Sole alio peragrarè terras,

Vltro paternis sedibus exulem
Non indecoro perpulit ambitu
Innata virtus, hinc feroces
Pet populos, & iniqua mundi,

Erroris author duxit amabilis,
Visurum in ipso fonte Borysthenem
Niuisque cunas, & pruinae,
Et gelidas aquilonis arces;

Hæc turbulentos per freta Daniæ
Periculorum diruit obices,
Cum sæuum inhorrescens, labanti
Ingrueret pelagus carinæ.

Hæc Millakulæ fœda Mapalia
Alto rigentem Finnoniam gelu,
Tristesque sub casa latebras
Et tetricos sine sole saltus,

Cælique demum sustinuit minas,
Putresque morbos, dum Scaniæ iuga
Perambulaturus subires
Et Gothicam penetrans ad Arcton.

Hic hospitem te atque indigenam simul
Externa vidit Regia, ludicras
Implere pompas, additumque
Principibus stupuit Suecis,

Cum membra pannis reatus agrestibus,
Scite profanos excuteris iocos,
Et destinatum funderis
Incolumi pietate munus.

Te sumptuoso Varfauix excipit
Hinc apparatu, prodiga munerum
Regina, nec cognationem
Purpura LOMENIAM erubescit.

Quin ire pergis mille solo & salo
Functus periculis, atque iterum placeat
Grandem redordiri laborem:
Nec ratibus, volucrive curru,

Viam retexis, sed speciosius
Subnixus alis præpetis ingeni,
Arctoa lustrando reuifis
Regna, & hyperboreos recessus.

Nempe eruditi candidus eloqui
Doctis renarras vocibus exteras
Leges, perégrinosque ritus,
Et tacitis speculator audax.

Arcana regnorum in penetralibus
Scrutaris, & qua nobilis institor
Mercede ditescis laborum,
In patriæ decus hanc rependis.

Hæc in remoto littore Sarmata
Docti sequester perleget otij,
Et aureos linguæ obtupecens
E calamo saluisse riuos.

Præesse dignum gentibus exteris
Dicet BRENNVM, qui sapientiæ
Consultus, a diis tantum honesti
Pectoris ingenique duxit.

Biffena sed quæ sub Cupri-Montio
Virum illaborant millia, si tibi
Sudare certent, ad tuarum haud
Sufficiant monumenta laudum.

MART. BIGVETVS, S.I.

AD ILLVSTRISSIMVM VIRVM
LVD. HENR. LOMENIVM
BRIENNÆ COMITEM
REGIA CONSILIIS,
ACTIS ET EPISTOLIS,
In eius Itinerarium.

LOMENIO, patrias olim cum linqueret oras,
Visurus gelidæ Martia regna plagæ,
Aonidum fertur dulcis comes isse caterua,
Omne iter, & propria facta notasse manu.
Res probat. Hic nempe est quem nunc mirata
libellum

Doctorum mittit fama per ora virum.
Perlege, lector, opus; dignum ipse fatebere
Diuus,
Mortali scribi nec potuisse manu.
P. PETITVS. D. M.

AD ILLVSTRISSIMVM VIRVM
LVD. HENR. LOMENIVM
BRIENNÆ COMITEM,
REGIA CONSILIIS,
ACTIS ET EPISTOLIS,
ODE.

NON Te remotis gentibus arbitrum,
Summisve regni ponderibus patem
Sacrare tentabo iocosa
Tam lenibus numeris camœna.

Id eruditi carminis artifex
Se posse speret, sat mihi candidos
Mores, tot & curas vigentis
Detegere ingenij sagaces.

Per te Latinæ pristina vindicem
Linguae redibit gloria: pristinos
Romana maiestas resumet
LOMENIO renouante cultus.

Per te vigebit præteriti fides
Seris in æuum sancta nepotibus,
Tuxque virtutes vigeunt
Scriptaque, dum polus astra pascet.
M. PVREVS.

DE
PEREGRINATIONE LOMENIANA.
ELEGIA.

ARCANÆ imperij cui credis, Maxime Regum,
Consilij Europæ conscius ante fuit.
LOMENIVM varias dum nobilis ardor in oras
Omnia lustrantem fert ad vtrumque polum.
Admissus iuuenis sacra in conclauiæ Regum,
Atque sagax memori singula mente notans:
Momenta explorat rerum, Respublica nervis
Nixa quibus vigeat, quæque, quibusve cadat.
Quæ ratio queat in nostras inflectere partes
Regna, incant quæ clam fœdera, quæve palam.

ẽ ij

Qui nexus animos teneant, quæ vincula pacis,
Sacrorum ritus, iuraque Pontificum.

Doctis quis sit amor Musarum, & Apollinis
artes

Quid pretij inuitet, vel quid honoris alar.
Hæc auide inquirens, frigus contemnit &
æstum:

Contemnit longæ tædia multa viæ.
Vt patriæ atque domus magnos se format in
vſus,

Oblitus patriam delitiasque domus.
Pluribus ast illas quid narro, viasque laboresque
Ipse quibus nouit laudis inesse minus.

Maiores affectat doctrinæ pulchra cupido,

LO M E N I V S Q V E magis nobile carpit iter,
Quin & ad antiquam dum fert vestigia Romam
Perdidicit mores, perdidicitque decus.

Perdidicit linguam heroum, qua pectora Tulli
Blandius inflectens rostra, forumque moues.

Maiores narrat qua Liuius acta suorum,
Et furias Crispus qua Catilina tuas.

Perdidicit quæcumque olim nitida audiit aula
Augusti, pueros perdidicitque sales.

Ac Taciti claro ingenij eum lumine sensus

Obscuros penetrans interiora subit

Consilia, atque dolos damnans, artesque no-
cendi,

Successusque scelus quos parit atque nefas,
Regnandique mali autores quæ splendida lau-
dant

Crimina, regna quibus non bene nixa labant.
Vnum virtutis miratur amabile sidus,

Vnum virtutis laudat amatque decus.

Sic atavos reddens, & partes laudis in omnes
Excurrens omnis temporis atque loci.
Thesaurum in proprium condit quodcunque
decoris,
Et micuit quondam, nunc & in orbe micat.

ANT. VERIVSIVS, S.I.

IN ILLVSTRISSIMI
BRIENNÆ COMITIS
ITINERARIUM.

MVLTA breui gaudes, LOMENI, inclu-
fisse libello,

Nempe viatorum debet hic esse comes.

CAR. PATIN, D. M. P.

IN EFFIGIEM
ILLVSTRISSIMI
COMITIS DE BRIENNE,
IPSIVS ITINERARIO
PRÆFIXAM.
EPIGRAMMA.

Hic tibi dat pictor vultum spectare BRIENNÎ:
Sicupisingenium cernere, volue librum.

Idem alio modo.

Quod potuit pictor, tua reddidit ora, BRIENNE;
Qui posses animum reddere solus eras.

DE LENGLET.

ẽ iiij

IN EFFIGIEM
ILLVSTRISSIMI
COMITIS BRIENNÆ, F.

CVIVS in hac micat omnigenæ virtutis
imago,
LOMENIÆ est, quantæ quantæ propago
domus!
Cætera si noris, fallit sculptoria, non hic
Filius, exclames, hic Pater est, hic Avus.
Nil vltra conemur? idem est, includere totum
Heroem senis versibus & furere.
CONSTANTER.

IN
EIVSDEM EFFIGIEM.
TETRASTICHON.

HIC sunt lustrati, Lector, compendia
mundi,
Angustosque habitat mens spatiosa lares.
Spemque metumque domans, vitio sublimior
omni,
Expectat quæ sorshis meliora dabit.

K. VV.

LVDOVICI

LVDOVICI HENRICI
LOMENII
BRIENNÆ COMITIS
REGI A CONSILIIS,
Actis & Epistolis,
ITINERARIIVM.

A large, decorative initial letter 'A' that frames an illustration of a bonfire. The bonfire consists of a triangular pile of logs or branches, with flames rising from the top. The 'A' is rendered in a woodcut style, with the fire scene filling its central space.

NNO M. DC. LII. IX.
Kal. Aug. Ludouicus
Henricus Lomenius,
Briennæ Comes, Regi
tum a Consiliis Actis & Epistolis
designatus, annum agens xvii.

A

2 LVD. HEN. LOMENII
bona parentum venia fausta-
que precatione viaticatus , comitan-
te Blondello itineris ac morum
rectore , Lutetia Parisiorum profe-
ctus est. Studio partium distracta
vrbe, ea excedere difficile & intui-
tum. Ergo Aurelianensis & Con-
dai liberis com meatibus instru-
ctus , viæ se tradit , difficillimis
regni temporibus. Andemantuni
Lingonum quatrIduo substitit. Ibi
certior factus de periculoso Paren-
tis decubitu , & anxius de exitu,
felicioribus tandem nunciis recrea-
tus , Vefontionem petiit , urbem
apud Sequanos. Libera fuit olim,
nunc Hispanici iuris. Ibi veram
sindonem , qua Christi corpus in-
uolutum fuit , repositam credunt.
Sanctimonia loci monitus Lome-
nius , numini gratias agit ob resti-
tutam Parenti salutem. Impleto
hoc pietatis officio , biduum im-

pendit lustrandis variis antiquitatis monumentis. Hinc in Alsatiā penetrat, viso Montibelligardo. A loci principe perhumaniter exceptus, litteras commendatitias accepit aduersus vim militum & incerta itinerum. Basileam Rauracorum cogitabamus, cum nos importuna militum manus in caupona de improviso aggreditur in pago ignobili Valtigouia. Irruunt, armis spoliant, & apprehensis equorum habenis trahunt in siluam. Interrogat decurio, an staremus a partibus Condæi. Respondet Lomenius, Regi se fidum nil tale moliri. Non habetur fides: cocunt inter se, & deliberant, an exutos nos & inermes dimitterent, an trucidarent, an Montem Brisiacum deducerent. Hæc potior visa est sententia. Condæanum militem scribebat tum Susanus comes, Befortij

A ij

4 LVD. HEN. LOMENII
præfectus. Inde in nos orta suspi-
cio. Lomenius Charleuoio, qui no-
mine Regis Monti Brisiaco præerat,
per litteras se patefacit. Ille sine mo-
ra obuiam mittit ex familia nobi-
lem, quodcumque contigerat ho-
nesta oratione per eum purgaturus,
& Montem Brisiacum inuitaturus.
Trepidantibus & veniam petenti-
bus aggressoribus Lomenius gene-
rose vindictam remittit. Hinc in ar-
cem deductus, omni officiorum ge-
nere exceptus est. Iam turn Charle-
uuius scelus meditabatur, quod ne-
farie inchoatum, infelicissime ces-
sit. Relicto Monte Brisiaco, Ar-
gentoratum Triboccorum secundo
Rheno deuehimur. Hæc libera Im-
perij ciuitas, armamentario & turri
sua insignis. Sequenti die Philippo-
burgum, famosum castrum subi-
mus, Galliæ trans Rhenum limitem,
Nouiomago Nemetum, Manhe-

mium munimentum olim celebre in Rheni Nierique confluenti, nunc nomen tantum, urbis cadauer & dirutos aggeres ostentans. Tum Bormetomago Vangionum, & Oppenheimio præteruectis, Magontiacum peruenimus pridie Kal. Septembr. explorato apud Oppenheimium loco, quo Gustauus Magnus vado Rhenum cum exercitu traiecit: cuius ex aduerso pyramis erecta tanti transitus fidem facit. Postridie Francofurtum ad Mœnum, nundinis suis & præcipue electione Imperatorum celebre, nos contulimus. Ibi degere ignotus Comes decreuerat. Non permisit Auugurij sedulitas Regis legati, ad quem aduentus rumor peruenerat. Hospitium præbuit & famulatum. Regredimur Magontiacum sesquianni secessu Lomeonio notum: quod illic philoso-

A iij

6 LVD. HEN. LOMENII
phiæ tirocinium posuerit. Vrbs lo-
co amœno sita est, vbi Mœnus in
Rhenum confluit, vasta cæterum
solitudo, monachis & Iudæis ha-
bitata. Eo solum notabilis, quod
anno M. CCCC. L. Ars typographi-
ca ibi incœpta, cuius primi chara-
cteres hodieque asseruantur: inter-
cedentibus tamen Batauis, qui hanc
Harlemo suo laudem vendicant
nec leuibus argumentis. De ad-
uentu nostro Elector certior fa-
ctus, omne genus comitatis Lome-
nio impertitur. Cum pararetur Ra-
tisponæ inauguratio Ferdinandi
Romanorum Regis, eo properat
Brienneus. Per illud itineris videt
Aschaffenburgum ad Mœnum in
Franconia, Magontiaci Electoris
ædibus ex lapide rubro constru-
ctis decoratum. Hinc Herbipolim
Franconiæ caput, vbi arcem condi-
dit ex quadrato lapide, inter cele-

berrima orbis monumenta : Norimbergam totius Germaniæ amœnissimam , genio loci , ciuium moribus , nitore ædificiorum & platearum. Ratisponam venimus xv. Kalend. Iul. pridie inaugurationis. Hæc ad Danubium posita , qui lapideo ponte eoque solo iungitur. Certauere Magontiacus & Coloniensis Electores , vter coronam capiti Imperatoris imponeret. Honos Cæsareo decreto Magontiaco cessit , subducente se Coloniensi , & de violato iure scripto conquirente. Celebrata inauguratione solemni pompa , ad paratas epulas procedunt. Largiter potatum est in multam noctem. Indicuntur ibi Comitia , ad quæ Vautortius Regis nomine legatus accessit , infelici successu , qui illi leti causa fuit : viro ceteroquin erudito , sagaci , rebus gerendis idoneo , digno me-

A iiij

8 LVD. HEN. LOMENII
liori fato. Non alienum fuerit pau-
cis inquirere in mœrorem Vautor-
tij, quem iustum fuisse Brienneo
liquido constitit. Ille cum sæpius
Regis nomine conquestus esset de
irritis ab Imperio promissis ex fide
pactorum Monasteriensium, tan-
dem fessus mora frustratrice hæc
scripto consignauit. Negari inue-
stituram, vt vulgo dicitur, Mon-
tisferrati Sabaudia Ducis falso ob-
tentu pecuniæ non numeratæ Man-
tuano, qui a Rege bis oblatam re-
spuerat: sub auspiciis Austriacis
scribi publice militem: per Bel-
gium & Italiam proculcatis pacis
legibus immitti valida auxilia ad
Gallia hostes: copias de statuiis
tanquam de iure suo in Imperio de-
cernere, & latæ iniuriæ cessationem
pro gratia venditare. Oeniponta-
ni Archiducis in Galliam iniuriosa
scripta admitti, & præberi aures

declamatoriis conuiciis, ne particeps quidem vel audito Gallico oratore. Quasi Rex non soluti æris pro Alsatia promissi perageretur reus, quamuis ad id non teneretur, ni prius constaret de abdicato Regis Hispaniarum in illam prouinciam iure. Gallicam fidem rei exitus abunde probabit. Dum æger curis ingentibus Vautortius surdis sic obstreperet, toti cœtui despectui erat, eo solo nomine quod Gallicis armis toties victricibus famulari tantillo interuallo fata desisissent, vno Rocroio amisso. Legato interim Hispanico marchione Castelloroderico de comitiis triumphante, quæ in gratiam Hispanorum ex libera ciuitate Vefontionem tributariam effecerant. Feruere eius ædes populo ministro, numerofo eius satellitio plateæ passim personare, auro rigere illuxæ

10 LVD. HEN. LOMENII
vestes, sub opiparo ciborum appa-
ratu mensæ ingemere, spargi per
urbem missilia: atque hæc omnia,
dum domui Austriacæ fit noua per
inaugurationem Cæsaris gloriæ ac-
cessio. Non tacendum factos in-
sanos sumptus ex pecunia ob Fran-
kendaliam erogata, cui damnosæ
pompæ fertur indoluisse Hispani-
ca frugalitas. Abdit se rursus Ma-
gontiacis latebris & puluere scho-
lastico Lomenius, quem excussit
cum tædio loci ipsis Kal. Iun. an-
ni sequentis M. DC. LIV. fœderatas
Belgij prouincias visurus. Ante-
quam ad extremum ostium Rheni
expirantis lecta vtraque eius ora
perueniat, nihil destinato muneri
conuenientius, quam hic represen-
tare quem deserit Magontinum,
& quo vinculo publicæ rationis
cum Gallia cohærere teneatur. Ean-
dem telam cæterorum Principum,

quorum aulas frequentaturus est, leui pectine percurreret : vt sic tennella indoles in patrias ac auitas spes & artes sese erudiat, ne inani operum aspectu animum tantummodo pascere videatur, aut viarum anfractus varios emetiri, neglectis hominum moribus, multis hospitiiis habitis, nulla peritia rerum. Primo omnium satis constat, quam possidet dignitatem non extra vitæ metas se porrigere, nec ultra æstimari. Inde, circa hunc cardinem tota eius prudentia verti debet, vt pacem eligat : cum bello inferendo, & conditio loci, & regendi ratio, imparem reddant. Nullus igitur illi scopulus periculosior, quam bello inuolui, quod illic haberi non potest, nisi damnofo suppetiarum appulsu, remedio malum superante. Gallia sola innoxie iuuat Magontinum : dominiꝝ exi-

gua portio tam vastæ potentæ non
 implet hiatus. Et si impleret par-
 ceret semper sacro censui Christia-
 nissimi Regis pietas. Incumben-
 dum igitur illi, vt inter Gallicam
 gentem & Austriacam domum, ob-
 certantes inter se & contrarias ra-
 tiones, vtriusque potentæ perpe-
 tua dissidia quoad possit compo-
 nat, certus non posse inter se col-
 lidi illos rerum humanarum verti-
 ces, quin ipse pondere victus fa-
 tiscat. Tanti enim est in omnes
 partes momenti Magontiaci situs,
 vt vtriusque intersit urbem occu-
 pare. Non in eo solum eius salus
 vertitur: sed in hoc quoque, vt
 cætera Imperij membra pace &
 tranquillitate foueat: deriuata in
 Germaniam belli clade Magonti-
 num in primis obrutura. Ergo octo-
 uiri illius augustalis tales debent es-
 se dotes: non solum prudentia pol-

lere, sed versatili ingenio, quod innumeris nationibus aptet, bello a Germania eliminando: cum huius solida felicitas in sola quiete sita sit. Quam bene cum Gallia sibi conueniat, Austriacis ostentare, sic frænando audacia cœpta superbæ domus. Agere cum Gallia sine fuco, copulam necessariam insinuando: ita ut eam a Germania auertat, & terreat difficultate operis. Cum cæteris blande agat, vnumquemque finium suorum illecebris, domi continendo. His monitis Ioannem Philippum figurauimus, quo vno regendi laudes omnes egregie concluduntur. Coloniam Agrippinam secundo Rheno appulimus, inclitam urbem vel nomine auctoris Agrippinæ, matris Neronis. Occurrere deinceps nauigantibus Dufeldorpium, Neoburgici ducis: Vesalia, Schenckij mu-

14 LVD. HEN. LOMENII
nimentum, vbi Rheni Vahalisque
diuergitum: Nouiomagum, Bom-
melia, Siluaducis, Gorcomium,
Dordracum, & tandem Roteroda-
mum, quod alumno Erasmo se
iactat, qui ibi aheneus adstat. v.
id. Iun. Delphos, urbem mauso-
leo Arausionensium Principum ce-
lebrem, cymba transuecti, Hagam
Comitis appulimus. Pagus est nul-
lis pomœriis cinctus, sed nobilif-
simis urbibus antestans. Ibi fœde-
ratarum Prouinciarum ordines de
summa rerum deliberant, & con-
cilio Amphictyonum ad amussim
respondent. Chanutum Regis ora-
torem Lomenius salutat, virum in
quo certant ex æquo probitas mo-
rum, peritia rerum tractandarum,
& eruditio singularis. Postquam
solidum mensem cum eo suauiter
conuixisset: eo Lutetia adueniat
Auaugurius in Sueciam delegatus,

cui Brienneus iussu parentis comes adiungitur , sed diuerso itinere. Auugurius mari, quod compendiosius erat , se committit Hamburgum vsque : Lomenius rheda emetitur viam. xvii. Kal. Aug. Haga Comitis relicta , & iucundissimo Chanuti consortio , Harlemum dormitum imus , prætermisso Lugduno Batauorum , quod antea data opera lustraueramus. Belgicæ Florentis Athenæ sunt , Musarum domicilium , vrbs fœta doctrina , Elzeuirianis typis illustris. Harlemonos Amstelodamum scapha vehit , opulentissimum totius Oceani emporium. Canalibus amœnissimis ciuitas interfecatur. Portum moles firmant ex palis & cespite extructæ : mira arte , etsi perpetuo nutantes, solidantur. Regimen ad inuidiam felix , & quod Fœderatos Ordines prouocet. Ex

ciuibus triginta , sex delecti curiam componunt: ex his quatuor, ceu Romæ Consules , ea plerumque inconsulta deliberant. Non geritur illic perpetuus magistratus: cui quotannis alleguntur bini: alij duo interim diuersa munia sortiuntur. Nec Senatores, nec subinde Consules, mutantur per annos: sed in eum ordinem assumpti perennant. Iuri dicundo admouentur Scabini , vt vocant. Mâri & mercaturæ ex mandato ordinum generalium alij præficiuntur: Admiralitatis illa curia , est barbara voce. De capitalibus causis & reatu Iudex decretorie pronunciat, cui subest turba minor: crederes præfectum vigilum Romæ. Scissum tunc temporis in partes Amstelodamum , post irritos Arausionensis Principis conatus non vacabat suspicione. Inde a vitato periculo,

riculo, ea parare quæ in posterum arcerent: tormenta bellica conflare, ea inscriptione, RES PVBLICA AMSTELODAMENSIS: quod inuisum ordinibus, tanquam excusso fœdere Vltraiectino nulli alteri adhærere niteretur. Res eo recidit, vt iuberetur fuso tormentorum metallo inscriptionem abolere. Studia in contraria abripitur vulgus: alij obtemperandum ordinibus, alij detrectandum imperium. Tandem inscriptio cum ira interiit. Vale diximus Amstelodamo. Traiecto ad Rhenum Amerfordio inclite infelicis Oldenbarnaeldi patria, Groningam venimus: & tandem Delfsilio arce munita ad ostium Amisæ fluuij, qui prouincias fœderatas disternat, earum ditione excessimus. Lomenio Batauos mores introspectanti, tales visi sunt hic repræsen-

B

tandi. Natiuam pene dixeris inesse
genti ferociam, quæ primo obtutu
ciuilem cultum arcere videatur.
Genius populorum loci genium
imitatur, vt fit fere vbique ter-
rarum. Constat regionem quasi
mersam aquis enatare, colluctari
maria cum repagulis, & Hollandos
inter & Oceanum ferum esse belli
discrimen. Ille nudata littora, hi
recedentem Oceanum laceffere.
Pelagus animosius & impigrum,
nec pacem nec inducias paciscitur.
Inde vigilaces illis curæ, animus
acer, & mari apta manus. Nulla
insigniori dote præpollebunt,
nihil securius emerget. Solo rerum
fere omnium inopia laboranti,
non nisi appulsu exterarum rerum
succurritur. Opum arrogantia cer-
ta proles fouetur securitate, & situ
tot aggeribus insuperabili. Vali-
dior egestate, quam aggressoribus

minatur, si qua audacia in non tentandos canales protuderet inconsultum hostem. Inde mens prona cuncta despicere, cui ignavum videtur non posse tueri quæ natura tuctur. Hinc pulcher enascitur libertatis amor, quæ conscientia agnata, ita in res sacras obstat animos, ut pertinaci genti prudentia Iberica, dum imperuia tentat, non sine stupore orbis succubuerit. Id certe excusso iugo lucrifecerunt, ut optandam regendi rationem, si lenta consilia demas, adepti sint. Mirandum, quod sibi volentes duriora imposuerint, quam Hispanica vel tyrannica vi subiissent. Ex quo id saltem consecuti sunt, publicas impensas inoffenso tenore procedere, operum labores valide sustentari, stipendia militi, & unicuique annua rigide persolui. A

B ij

bello illis concordia , firmamentum Reipublicæ , cui optanda cæteris mortalibus quies , metuenda ; formidandum plus illis ipso morbo remedium. In hoc valent Hispanicæ artes , vt quod vi & armis non obtinent , tranquilla potestate peragant. Aliena ope fœderatæ Prouinciæ indigent , nulli exteri his opus habent : hæ tamen asportatis superbiunt. Aprat Belgas inopia mercaturæ , circa quam tanquam polum , consilij machina omnis circumuoluitur : quæ quando ab illis neglecta , tunc putamentes eorum læuas , & aduersa fata. Ingenium ad mercimonium procliue , lucelli vel minimæ spei affulgenti Barauos addidit. Vnde nulli deorum nisi Mercurio supplicant. Ea auiditate prouecti , non solum sibi sed toti mundo velificant : vtrique orbi eorum

antennæ gemunt. Sic merito totius Europæ promi condi audiunt. Nauigandi peritiores, diuitiis præpollent: vnde in publicis negotiis feroculi. Ad sui emolumenti mensuram exteros metiuntur. Colunt & contemnunt, ex vtilitate aut damno, cessante vel emergente. Septentrionalis omnis ora magni est apud eos momenti, itidem Indiæ, & ipse nouus orbis. Sita Gallia inter vtrumque mare, illis præ cæteris æstimatur: eius eos dicitur fœcunditas, quia inde auerunt & inuehunt sine fine. O Barbari, agnoscite etiam aliud in Gallia præter lucrum. Sunt & alia vincula, quæ vos potentissimo Regum merito alligant: cuius fortunæ vobis æternum adhærendum, cum vestræ post Deos immortales autor censeatur. Tu vero, Clementissime Domine, nouis

B iij

beneficiis auita & paterna cumula
 in sociatam gentem, licet non ex
 æquo semper & vbique gratam.
 Hoc te decet, hoc tua interest.
 Auulso Belgio Austriacas vires
 attriuiſti, ſpes truncaſti, & Orien-
 tis in Occidente ſolis curſum ab-
 rupiſti Reſtat, o Regum maxime,
 vt irradies ſolus orbem, ſpolies
 Idumæam cognatis palmis, & diu
 captium ſepulchrum vindices,
 non paſſus inultas errare amplius
 circa loca ſacra auorum tuorum
 vmbras. Relictis Batauis, æſtu
 ſecundo per Amiſſiam flumen,
 omiſſa ad dextram tota illa regione
 quam olim ruptis obicibus mare
 inundauit, Amiſſiam peruenimus,
 Comitatus cognominis caput. In-
 de Oldenburgum, moroſo itinere
 longitudine milliarium in immen-
 ſum patente, per regionem vligi-
 noſam & paluſtrem. Cepites inde

eruuntur, qui sole siccati instar
ligni accenduntur. Infelices popu-
li, qui terram suam vrunt. Del-
menhorstio Phabiramum ad Visur-
gim contendimus, quam ingruen-
te cum Suecis bello perlustrare
non licuit: Vumenses paludes lin-
tribus eluctamur, hoc est, arbori-
bus cauatis, nauicularij vectorif-
que vnus capacibus. Hamburgum
vi. Kal. Aug. aduentamus. Auau-
gurium reperimus, qui retulit eo-
dem die Christinam personatam
virili habitu Belgium Hispanicum
petiisse. Doluit Brienneo sibi elap-
sam occasionem explorandi oculis
famofam Reginam. Habebat in
mandatis Auaugurius Daniæ Re-
gem inuisere: & vt rescivit eum
plaustro rusticano impositum cum
uxore Glustadium properare, ob-
uiam illi fuit. Pudibundus Rex
eum remisit Flensburgum, quo

B iij

24 LVD. HEN. LOMENII
rediturus erat, & immoraturus,
vitandæ lui quæ Hafniæ grassaba-
tur. Ad vii. id. Augusti Hambur-
go decedimus, & Lubeca, Ploena,
Chilonio, Castro Gottorpij, &
Slesuica, Flensburgum perreximus,
quo vix admissi obtentu sæuientis
contagij: dum præstolamur, largo
imbre irrigati pene mergimur.
At quasi agmine factò nos turba
malorum circundaret, condictus
Auaugurij cum Rege congressus
retardatur, scrupulo Dano iniecto
ob imminentem eclipsim. Pridie
idus Aug. circa horam nonam ap-
paruit inter nubila sol falcatus,
fulgentibus tantummodo cornibus
Occidentem versus: Luna solaris
disci portionem occupat. Non aliter
sol conspectus, quam cornua lunæ
visuntur die tertio a coniunctione.
Nubecula per medium horæ qua-
drantem solem eripit, denuo visum

strictiorem minoremque. Turbidus continuo fit aer, spissiorque nubes soli opponitur fusca & nigricans toto quadrantis horæ spatio. Atque id hora sesqui decima, dum luna solis orbi aduersabatur: dubiæ lucis crepuscula diceres. Diducitur iterum nubes, notantur cornua ad Orientem spectantia. Redit optati sereni facies, cum sol undecima totum orbem impleuit. Excusso terrore vano colloquium celebratum est: cuius summa, Regiæ beneuolentiæ testificatio, & blandum ad reciprocam amicitiae incitamentum. Rex Daniæ legatum honorifice excepturus, per totam regionem venatione indicta trecentos ceruos scopetis trucidauit, falcemque durandos famulis donauit: & ut nauem præda oneraret, urgebat oratorem. Hoc littore soluit Auaugurius, Hol-

26 LVD. HEN. LOMENII
miam petens. Lomenius vero lu-
straturus Daniæ regnum, terrestre
iter carpit, negligens putris morbi
contagia, dummodo nouitate re-
rum mentem impleret. Pascua re-
gio strepebat equis generosis, qui
tanto in pretio alibi habentur:
illic autem instar bouum neglecti,
gregatim abigebantur, quod visu
non inamœnum. Tria Danica fre-
ta nobis fuere flectenda; medium
non sine periculo, oborta tempe-
state graui, quæ præsentem mortem
intentabat, naui fatiscente, &
fluctus subinde accipiente, quos
pileis eiiciebamus. Inuisimus re-
giam arcem Fridericoburgum, in
qua, materia opus superabat: ex
argento scilicet solido supellex
pleraque, & quod notandum,
pulpitum concionatoris. Sueciam
ingredimur per Scaniam prouin-
ciam, nondum Suecici iuris.

Occurrunt nobis montes, & abrupta
itinerum, quo vltra rusticanis plau-
stris, quibus hactenus aduecti, non
datur aditus. Westrogoticis siluis
equitantes inducti, per Ienicopiam
ad quam torrens immenso fragore
cadit non sine clamore montis &
vicinæ siluæ Lincopiam venimus,
fano memoratam: inde Norcopia
Ostrogotiæ emporio ad fauces
Vetteri lacus in Balticum influen-
tis, Nicopiam Sudermaniæ. Tan-
dem Holmiam, pertæsi tot salebra-
rum, ingredimur ipsis Non. Sept.
Hæc regnorum Sueciæ metropolis
ad Melerum lacum sita est, partim
in insulis, partim incontinenti ex-
tructa, celebre Baltici maris em-
porium, & statio nauibus tuta.
Palatium pro cultu gentis super-
bum, cupro opertum: vici in vrbe
lati, natiua vt plurimum rupe stra-
ti. Letaliter decumbebat Cancel-

larius Oxenstiernus , vir magni nominis & animi , qui ab excessu Gustavi Magni sustinuit rerum pondus , Septentrionalis oræ præcipuum decus : cadauer vidimus tantum. A cuius funebri pompa ad mausoleum Gustavi Magni diuertimus. Intenti hæsimus epitaphio , in quo si eadem esset sermonis puritas , quæ grauitas sensuum , & pondus : magnitudini tanti herois omni ex parte congrueret. Dummodo vltimæ lituræ impiæ in summum Pontificem verba aboleantur : quandoquidem sacrosancta Ecclesia non deformationem , quod dictu horrendum , sed venerationem & cultum ab eo nacta est , per assimilationem Christi , cuius vices gerit in terris. Totum sacellum tali inscriptione ambitur.

GLORIA ALTISSIMO SVORVM
REFVGIO,
SEPVLTVRA POTENTISSIMI
PRINCIPIS
GVSTAVI MAGNI D. G. REGNORVM
SVECIÆ REGIS INCOMPARABILIS
IN ANGVSTIIS
INTRAVIT
QVI REGNO VNDIQVE HOSTIBVS
OBSESSO AD IMPERIVM
INTRAVIT.
PIETATEM
AMAVIT.
PACATIS DEINDE DANIS
MOSCOQVE ET POLONO
MITIORIBVS FACTIS
HOSTES
PROSTRAVIT.
Insignia Regia.
REGNVN
DILATAVIT.
REGNVN AMPLIAVIT SVVM

30 LVD. HEN. LOMENII
ATQVE PRVDENTIA
GVBERNAVIT.

SVECOS

EXALTAVIT

TANDEM RETRVSQ CÆSARE
GERMANISQVE A PAPÆ
DEFORMATIONE LIBERATIS
OPPRESSOS

LIBERAVIT

IN PVGNA LVTZENSI VICTOR
HEROICE OBIIT VIII. ID. NOVEM.
ANNO DOMINI MDCCXXXII.

MORIENS

TRIUMPHAVIT.

Habet & Holmia insignis Carre-
sij tumultum, quem totus orbis me-
rito sibi vindicaret. Ac etiamsi eius
fama æternis monumentis se po-
steritati asseruerit, Chanutii elogio
non minus inclarescit. Sic pene
sub fidere Arctoo, & ad littus gla-
cialis oceani, amor Chanutii igneus
vix tepere fuit amici cinerēs,

ITINERARIUM. 31
& tanti nominis umbram euane-
scere.

D. O. M.
REGNANTE CHRISTINA
GVSTAVI PRIMI PRONEPTE
MAGNI FILIA
AVORVM COEPTA PATRIÆQVE
TERMINOS
VICTORIIS NOVIS PROMOVENTE
PACEM DEMVM ARMIS QVÆSITAM
ARTIBVS ORNANTE
ACCITIS VNDIQVE TERRARVM
SAPIENTIÆ MAGISTRIS
IPSA IN EXEMPLVM FVTVRA
RENATVS DES CARTES
EX EREMO PHILOSOPHICA
IN LVCEM ET ORNAMENTVM AVLÆ
VOCATVS
POST IV. MENSEM MORBO INTERIIT
ET SVB HOC LAPIDE
MORTALITATEM RELIQVIT
ANNO CHRISTI CIO. IDC. L.
VITÆ SVÆ LIV.

32 LVD. HEN. LOMENII
RENATVS DES CARTES PERONII
DOMINVS
EX ANTIQVA ET NOBILI INTER PI-
CTONES ET ARMORICOS GENTE
IN GALLIA NATVS
ACCEPTA QVANTACVMQVE IN SCHO-
LIS TRADEBATVR ERVDITIONE
EXPECTATIONESVA VOTISQVE
MINORE
AD MILITIAM PER GERMANIAM
ET PANNONIAM ADOLESCENS
PROFECTVS
ET IN OTIIS HIBERNIS NATVRÆ
MYSTERIA COMPOS VENS CVM.
LEGIBVS MATHESIOS
VTRIVSQUE ARCANA EADEM CLAVI
RESERARI POSSE
AVSVS EST SPERARE
ET OMMISSIS FORTVITORVM STVDIIS
IN VILLVLA SOLITARIVS
PROPE EGMVNDVM IN HOLLANDIA
ASSIDVA VIGINTI QVINQVE ANNO-
RVN MEDITATIONE AVSO POTITVS
EST HINC

HINC TOTO ORBE CELEBERRIMVS
A REGE SVO CONDITIONIBVS
HONORIFICIS EVOCATVS
REDIERAT AD CONTEMPLATIONIS
DELICIAS
VNDE AVVLVS ADMIRATIONE
VIRTVTVM MAXIMÆ REGINÆ
QVÆ QVIDQVID VBIQVE EXCELLVIT,
SVVM FECIT
GRATISSIMVS ADVENIT, SERIO EST
AVDITVS ET DEFLETVS OBIIT.

NOVERINT POSTERI
QUALIS VIXERIT
RENATVS DESCARTES
VT CVIVS DOCTRINAM OLIM SVSPI-
CIENT, MORES IMITENTVR
POST INSTAVRATAM A FVNDAMEN-
TIS PHILOSOPHIAM,
APERTAM AD PENETRALIA NATVRÆ
MORTALIBVS VIAM
NOVAM, CERTAM, SOLIDAM
HOC VNVM RELIQVIT INCERTVM

C

34 LVD. HEN. LOMENII
MAIOR IN EO ESSET MODESTIA,
AN SCIENTIA.

QVÆ VERA SCIVIT, VERECVNDE
AFFIRMAVIT,
FALSA NON CONTENTIONIBVS,
SED VERO ADMOTO
REFVTAVIT
NVLLIVS ANTIQVORVM OBTRE-
CTATOR, NEMINI VIVEN-
TIYM GRAVIS
INVIDORVM CRIMINATIONES
PVRGAVIT INNOCENTIA
MORVM
INIVRIARVM NEGLIGENS, AMICITIÆ
TENAX

QVOD SVMMVM TANDEM EST
ITA PER CREATVRARVM GRADVS
AD CREATOREM EST CONATVS
VT OPPORTVNYS CHRISTO GRATIÆ
AVTORI
IN AVITA RELIGIONE QVIESCERET
I NVNC VIATOR ET COGITA
QVANTA FVERIT CHRISTINA

ITINERARIUM.

35

ET QVALIS AVLA
CVI MORES ISTI PLACVERVNT.

CHRISTIANISSIMI REGIS
LVDOVICI XIII.

LVDOVICI IVSTI FILII
HENRICI MAGNI NEPOTIS
ANNA AVSTRIACA
OPTIMA, PRVDENTISSIMA,
FORTISSIMA REGINA
ANNOS ET REGNUM FILII REGENTE

LEGATVS ORDINARIVS
PETRVS CHANVT
HOC MONVMENTVM
AD GLORIAM DEI BONORVM
OMNIVM DATORIS
GALLICI NOMINIS HONOREM
PERPETVAM MEMORIAM AMICI

CARISSIMI
RENATI DESCARTES
PONI CVRAVIT
ANNO SEPTIMO AB EXCESSV
LVDOVICI IVSTI.

C ij

Id. Septemb. Auaugurius ap-
 pulit. Altera die, cæli intemperie
 Brienneus æger oculis esse cœpit.
 Ad v. vsque Id. Octobris Auau-
 gurius ad colloquium Sueciæ Re-
 gis non admittitur. Oborta diffi-
 cultas, quod cum Suecus Regem
 nostrum per litteras titulo Sereni-
 tatis, vt dicitur, insigniret, ab eo
 non itidem compellaretur. Pol-
 licetur Auaugurius, daturum se
 operam, vt hac in parte Sueciæ
 Regi imposterum abunde satisfiat.
 Ea lege excipitur. Idem Lomenio
 contigit, gratulatur Regis no-
 mine ob faustam inaugurationem,
 & matrimonium initum. Sed res
 cum Auaugurio composita, Brien-
 neo exemplo fuit. Heduuiga Eleo-
 nora nuptura Sueciæ Regi III.
 Non. Nouemb. magna pompa
 Holmiam intrat. Eodem die cele-
 bratæ nuptiæ. Ad III. Kal. Ian.

ann. MDCLV. dilatum Brienneo officium, morbo impediēte. Excipitur instar legati. Is Suecis ita gratioſus fuit, vt eorum ludicris tanquam indigena admitteretur, Bacchanalibus quæ apud illam gentem eo hilarius aguntur, quod Quadrageſimale ieiunium non ſubſequitur caſtigatio procacitatis, laruata tota aula viſitur. Rex perſonam cauponis induit, quoscumque menſæ adhibens, qui veſte variarum nationum habitus mentiuntur. Hoc præſertim in ludibrium religionis, & monachorum, qui ibi paſſim exhibentur ridiculi. Lomenij partes erant agere Franciſcanum, quod illi conſulto impoſitum, ſolum quia catholicus. Opprobrium callide excuſſit, ruſtici perſonam ſuſtinens. III. Kal. Febr. a Rege honorifice dimitti-

C iiij

tur, non sine muneribus, quæ oratoribus moris est elargiri. Animus nobis Sarmatiam inuisere: sed cum per glaciale Oceanum non daretur nauibus aditus, decreuimus circuire Codanum finem potius, quam per Daniam eadem vestigia relegere. iv. Non. Feb. horrida anni tempestate, lacubus & fluminibus glaciali compede alligatis, nos itineri accingimus. Vpsaliam recta tendimus, antiquissimam Sueciæ urbem, ad Salam flumen, vnde loci nomenclatura. Ibi sedes Archiepiscopalis, & templum non inelegans, in quo sancti Erici corpus repositum. Scholæ publicæ non incelebres. Palatium Regis monstratur, vbi Christina se regnis abdicauit. Commoti fuimus loci fama, quasi ipsi exuentem se diademate Reginam inspiceremus.

Animum Briennei perculit magnitudo rei, eo magis, quod rimanti intima muliebris abdicationis ægre quid solidi repertum. Fœmina plena sui, auida famæ mirantis nouitatem facti, orbis oculos in se conuersura, pertæsa præsentium, vana futurorum imagine sic mentem pascebat. Propositum vehementer firmavit adulantium grex, quibus ad vltimum plus æquo addicta ferebatur. Vilia mancipia, quam de suis dignis fortiori sexu dotibus conceperat opinionem, palpo fouebant. Illa peregrinandi mire auida, fabulosis narrationibus stimulata, tanquam magnitudini animi non sufficeret auitum patrimonium despexit, linguarum quas callebat varietatem gentibus ostentatura. Hispani, qui nihil non in mysteria vertunt, Christinæ

C iiij

40 LVD. HEN. LOMENII
ingentia molimina affinxerunt ,
iactabundi , vt Suecia tunc a Gal-
lia auulsa. Hæc pompam pri-
scæ religionis & Tybridis amœ-
nitates animo voluens , Hispani-
cam expectationem delusit. Vpsa-
lia egressis Sala occurrit , diues
argenti fodinis. Tres sunt hiatus:
duo argentum suppeditant , ter-
tius antlia aquas euoluit. Per Da-
lecarliam Cuprimontium adimus,
donatum municipali iure ab ali-
quot annis. Celebres ibi cupri
fodinæ in radicibus montis , qui
varie perforatus , mirandum sui
spectaculum præbet. Tota moles
ad amplitudinem stadij excaua-
tur , relictis passim ex rupe co-
lumnis , quæ illam fulciant. For-
nacibus Ætnam feruere crederes ,
& Cyclopas illaborare officinis
suis: hoc tantum discrimine, quod
numero vincant. Nam duodecim

millia, ut minimum, in hoc opere defudant. Ab immani specu per Gestritiam Huduisualdum Helsingiæ urbem, Sundsualdum in Medelpadia, quam ab Helsingia Njurundus latus amnis separat, iter fuit. Inde amne alio Indalo, qui ex Noruegiæ montibus decurrit, superato, Angermaniam. Tum per præruptos scopulos, Sculam montem editissimum ascendimus: de quo accolæ mira narrant, quasi a lemuribus infestaretur, in supremo vertice præstigiantibus. Ecce Bothnia Occidentalis. Substitimus Vmæ, unde Lappionum tractus nomen habet. Regionem & ingredimur, peregrinationis in Arctoum vltimum limitem. Gens natura deformis, breuissimæ staturæ, nulla certa statio: tentoria figunt, modo ad lacus, modo ad oram siluarum, his populandis; illis, piscibus exhau-

42 LVD. HEN. LOMENII
riendis. Tentoria ex perticis & cor-
ticibus conflantur : focus in me-
dio, quem circumstant nigrantes
fumo lacrymoso. Cibus illis, car-
nes crudæ, & pisces exsiccati; po-
tus, glacies soluta; tegumen viris,
detractæ feris pelles nec alibi no-
tis. Rangiferos vocant. Certant
velocitate cum ceruis, mole cor-
poris cedunt : hoc discrimine,
quod duplicem cornuum ordinem
gestent. Fœminis præter has pel-
les indusia, non linea quidem,
sed ex nervis siccatis eiusmodi pe-
cudum, quæ in filamenta arte di-
ducunt, & postea nent. Plaustel-
lo iungunt Rangiferum, cuius
usus in totam barbarorum vitam
se porrigit : vestit, nutrit, ve-
hit : & post obitum, eius ossa
asperantur in cultros, & curuan-
tur in arcus, congeneribus feris
trucidandis. Relictis Lappionibus;

Parua tabella
Laponiæ imaginem refert
& tot commodis subseruientis
Rangiferi.

siluifera

fecte

littora Codani sinus legimus, mox
 plaustris transituri in Finningiam:
 qui labor non fuit vnus diei, tum
 ob sæuientem auram, quæ niues
 offundebat; tum interuentu noctis
 in glaciali hoc tractu. Tugurium
 piscatorium in insula subimus ri-
 gentes. Solidum diem hic egimus,
 incerti nostri, & quæ tentanda via.
 Remissiore aquilone XIII. Kalend.
 Mart. antequam diluculetur, ad
 magnum fretum peruenimus: du-
 ctore tenebris vltius progredi
 recusante. Abdimus nos silua pro-
 xima, vbi inter medias niues ac-
 censo igne lentum solem expecta-
 mus. Pergimus, & medio itinere
 dirupta glacies terrorem incussit.
 Hoc defuncti periculo, in aliud
 incidimus: montes scilicet glacia-
 les superandi sunt. Primis frigo-
 ribus teneram adhuc glaciem venti
 in frustra fregerant: adueniente

strictiore gelu quasi turgidum ipsum mare concretum est. Incolumes euasimus, recreatis viribus adusto vino, cuius superficies iam glacialis. Vasa transimus, Bothniæ Orientalis oppido: & per densissimas Thauastiæ filuas laborantes sub niuium pondere, Bieneburgum delati sumus. Tum regionem ingredimur minus quidem incultam, sed victus ratione deteriorem. Millakulam in fœda mapalia diuertimus. Ibi familiæ totæ squalore obsitæ, nudæ, in hypocauftis, intermixtæ iumentis, bubus, porcis, & ouibus. Nihil esui paratum. Illorum mos est, in elixum aqua furfurem tantillum lactis instillare: & hic vnicus cibus. Aboam imus Finningiæ ducatus metropolim: ibi immorati vno die reficiendæ valetudini. Hinc Borgum Nylandiæ oppidum, Vi-

46 LVD. HEN. LOMENII
burgum Careliæ, cinctum valido
aduersus Moschos finitimos mu-
nimento. Viburgo per Finnicum
mare gelatum trahis in Ingriam
deferimur, Suecici nunc iuris,
antea Moscouitici: vnde inco-
læ, nec vestem, nec religionem
mutauere. Ruthenorum templum
Neruæ lustramus. Sanctuarium in-
gredi soli sacerdoti fas. Plebs stat
diuerso loco. Nudi parietes solis
cereolis, quos quisque intrantium
affigit, illustrantur. Per Estho-
niam planam regionem & fera-
cem, Reualiam & Pernauiam; per
Liuoniam, Rigam ipsis Id. Martiis
attigimus. Hæc ad fluuium Du-
nam firmo quinque millium mili-
tum præsidio custoditur, Suecicæ
ditionis præcipuum propugnacu-
lum. Ibi Lomenius a Gustauo
Hornio viro bello spectato laute
excipitur. Fines Sueciæ hic egre-

dimur. Stupentes tam desertum ,
tam incultum solum , tot heroas
genuisse , qui Romam terrarum
dominam docuerunt sua ferre iu-
ga. Cælum atrox , & rigida seue-
ritas qua genti imperatur , Suecos
facit formidandos. Ab incunabu-
lis labori assuescunt , crescentibus
nihil duri inexpertum , nulla pro-
uectis noua aut inopina periculo-
rum facies. Horum epulæ , vicisse
famem : tanta cum asperis fami-
liaritate , vt quod aliis intoleran-
dum , illis voluptas sit. Lectis ex
agro , nihil prius quam parere du-
cibus : procul familiæ cura , &
omnis spes , bello vnico patrimo-
nio. Hinc vigent militares leges ,
quibus terrori sunt cæteris morta-
libus. Quis posthac tam impigris
imperantem , putet otiosum ? quid
non timendum igitur a Caro-
lo Gustauo , qui collectas magni

principis dotes in se continet, qui per omnes militiae gradus strauit sibi iter ad diadema? Grauis ergo ab illo Germano Sarmatis fortuna incubat: quæ non solum ingentes animos comitatur, sed nescio quo fato magna inchoantibus famulatur, & fauet transitibus rerum. Quam vana hallucinatio Hispanorum, cum auulsa nobis Christina non defecerit alter, qui apprime nouit nihil Suecis salubrius Gallica potentia: hinc vincula quibus suam fidem tam sincere illi obligauit. Curlandiam intramus, cuius Dynasta rhedas Comiti obuias mittit, & in Mitauuiana arce magnifice excipit. Mirum, apud barbaras gentes tantum eum potuisse, ut liberales artes induxerit, & populos rudes, qui solem & lucos adorabant, veri numinis cultu, quanquam minus sincero, imbue-
rit.

rit. Per totam ditionem cuncta Lomenio suis sumptibus curauit suppeditari. XII. Kal. April. inde egressi, Dublino, Oberbartauia, Heiliegena, Curlandiæ urbibus, Polonga Samogitiæ, Memelium venimus Borussię oppidum quod Electori Brandenburgico paret. Nec indignum obseruatu, Heiliegenæ littora adiacentia succino nobilitari: vnde illa ora, quæ pallet recutita gente, electri mercimonio ditescit. Mox Regium-Montem regionis caput, ædificiorum structura nobilem, Brauuembergam, Elbingam, & Gedanum III. Non. April. Libera hæc ciuitas est, totius maris Baltici clarissimum emporium, ad Vistulam amnem: qui non procul a Morauię finibus originem ducens, vno ab vrbe milliari in mare se effundit. Prid. Id. Apr. Varsauiam petitori, iter

D

50 LVD. HEN. LOMENII
facimus Graudensio, Colmensea,
Torunio vltima Borussiae vrbe;
vbi superato, Vistula Poloniam
ingredimur: & Vuladislauia, Go-
stina, Gabinio, Scrachischouia ad
Ezuram, Blonicoque, Varsauuiam
xiv. Kalend. Mai. peruenimus.
Quindecim dies ibi immoramur.
Poloniae regum sedes est: ibique
comitia totius regni habentur.
Regina Ludouica Maria Gonzaga,
in Gallia nata & educata, Brien-
neo mittit rhedam honoris causa.
Et ipsa Regi cum obtulit, non
dissimulata cognatione. Domum
illi instruxit, famulitij omne ge-
nus praeiuit splendide. Nulli sum-
ptui pepercit, hospiti cohonestan-
do, adiectis muneribus pretiosis,
quae Rex etiam sua munificentia
aequauit. Regni procures certatim
officiorum omne genus illi detu-
lerunt, arrepta deuinciendae sibi

Reginæ occasione. In discessu postquam Regina varia arcana fidei Brienneci credidisset, præsertim de imminente Poloniæ a Suecis bello, quo hæc Regi nostro referret, dimisit tam honorifice, ut nihil supra; supellectile argentea, qua ministratum illi fuerat, donata; & rheda, qua per vastos Germano-Sarmatiæ tractus publicis sumptibus veheretur, stipatus quinquaginta prætorianis. Vidit, & prævidit sagacissima femina Suecos in Germano-Sarmatas Galliæ bono non posse armari: & quoquo se vertant, ingrata fore arma, nisi aduersa Austriacis. Sinant, aiebat, Sueci desæuire Polonos in Moscum inhospitalem, & Getas indociles, Galliæ longinquo aspernabili fulmine. Nec existiment impune posse infestari gentem, vel Valesiana electione

D ij

52 LVD. HEN. LOMENII
inclitam , ambitioso sui Regis
æstro solum perciti. Gallicis ra-
tionibus hoc incongruum : cum
earum inconcussa norma sit ,
vtrumque Regem non euagari suos
fines , nisi in communem hostem.
Turpe Gallo & indecorum , fra-
ctam tunc temporis Poloniam ,
supplicem fieri Suecorum ditio-
nem. Non esse rem nouam , Sue-
cum Baltici maris ambire impe-
rium : infelici Polonia domita , de
Danis cogitaturum successu forsan
minus fausto , a Fœderatis Prouin-
ciis auxiliis certis. Interesse igitur
Galliæ , hos Septentrionales nim-
bos depellere , & Suecico impetui
moderari. Hæc pro sua prudentia
suggerebat gnara tot imminentium
Gonzaga. Varsauuia non exceden-
dum neglecta columna illa ex mar-
more , perpetuitati nominis Sigis-
mundi erecta , compendio eius vitæ.

ITINERARIUM. B
 HONORI. ET. PIETATI.
 SACRAM,
 STATVAM. HANC.
 SIGISMVND. III.
 VLADISLAVS. IV.
 NATVRA AMORE GENIO
 FILIVS
 ELECTIONE SVCCESIONE
 FELICITATE
 SVCCESSOR
 VOTO ANIMO CVLTV
 GRATVS
 PATRI PATRIÆ
 PARENTI OPT. MER.
 ANNO DOMINI MDCXLIII.
 PONI IVSSIT
 CVI IAM
 GLORIA TROPHÆVM
 POSTERITAS GRATITVDINEM
 ETERNITAS MONVMENTVM
 POSVIT AVT DEBET.

D iij

54 LVD. HEN. LOMENII
SIGISMVNDVS III.
LIBERIS SVFFRAGIIS
POLONIÆ
HEREDITATE SVCCESIONE IVRE
SVECIÆ REX
PACIS STVDIIS GLORIAQVE
INTER REGES PRIMVS
BELLO ET VICTORIIS
NEMINI SECVNDVS
MOSCORVM
DVCIBVS METROPOLI PROVINCIIS
CAPTIS
EXERCITIBVS PROFLIGATIS
SMOLENSCO RECUPERATO
TVRCICA POTENTIA
AD CHOCIMVM REFRACTA
QVADRAGINTA QVATVOR ANNIS
REGNO IMPENSIS
QVADRAGESIMVS QVARTVS
IPSE IN REGIA SERIE
OMNIVM ÆQVAVIT
AVT AVXIT GLORIAM.

ITINERARIUM. 55
SIC COELO SIC TERRIS
SIGISMUNDVS III.
PIETATE INSIGNIS ET ARMIS
GEMINO GLORIÆ MERITO
SE SE APPROBAUIT
HINC GLADIUM
INDE CRUCEM
TAM FORTI QVAM PIA MANV TENET
ILLO PVGNAVIT
IN HOC SIGNO VICIT
SVB HOC INSIGNI VIXIT
SECVRVS INVICTVS FELIX
NVNC FELICITATE
QVAM TERRIS DEDIT
GLORIOSVS
QVAM COELO MERVIT
BEATVS.

*Non Statua erigitur, nec cæso gloria monte
Fulta Sigismundi: mons erat ipse sibi.
Nec fulgorem auro, robur neque sumit ab ære;
Auro fulgidior, firmior ære fuit.*

Transimus Rauam, Cruschuram,
& Claromontium fanum diuæ Vir-
D iij

56 LVD. HEN. LOMENII
gini sacrum , ex ceremonia loci
inclitum. Et v. Id. Mai. Craco-
uiam tandem peruenimus. Hæc
caput Poloniæ , splendida arce ,
regia , & templis. Cracouianus Epi-
scopus Gembicus Brienneum opi-
pare excipit. Notandum, mutatis
ferculis mutatam etiam catinorum
figuram , triangularium , quadra-
torum , & orbicularium. Inde vi-
cinas salis fodinas Vieliscæ inuifi-
mus, fone per puteum in ima de-
scendimus. Camerata rupes spe-
ciem quasi vrbis præbet: illic enim
facellum , ædes , stabula reperias.
Poloniæ regnum , verius Rempu-
blicam dixeris ; corpus est ingens,
exercitum bello , nobilitate con-
flatum : sibi pro libitu , qui ex vir-
tutis æstimatione emanat , Ducem
eligens : Regem tamen vocant.
Præscribuntur illi regnandi fines ,
coercetur legibus potestas , tuendæ

libertati, quæ apud illos numinis instar; & si detur optio, optatissimis mortalium rebus anteponent. Quidquid in eorum beneficium vertas, innata diffidentia secus interpretantur. Sic nec amicorum commodis, nec suis ancillantur. Immissa auxilia toruum intuentur, ipsa munimenta formidant, invident securitati: quidquid patrociniatur libertati, videtur insidiari. Mœnia & muros in pectore & animis sibi struunt: vastitas regionis, arcium tutissima. Armamentarium illis in promptu, fortitudo: tardiores eorum velocitati, onerosæ machinæ; expeditionum celeritati sagittæ respondent. In labantem hostem formidolosi sunt: nullum perfugium apud Polonos victores, strages sine misericordia. Obstantibus prælium cedunt: nec turpis iis fuga, qui in superstitie

58 LVD. HEN. LOMENII
virtute gloriam & salutem patriæ
reponunt. Gallicanæ pietatis in-
terest, Poloniam tueri Christiani
nominis hostes arcuentem; interest
& gloriæ, imperare bellicosæ gen-
ti ex Francigena stirpe Borboni-
dem, non tam auitis, quam pa-
ternis virtutibus clarum, qui rite
temperet Sarmaticas habenas, &
Ludouico toties victori fortia pe-
ctora conciliet. xiv. Kalend. Iun.
Cracouia relicta Vindobonam ver-
sus pergimus, per Silesiam, & Mo-
rauiam: vbi præter Olomutium &
Brinnum nihil notatu dignum: il-
lud, sede Episcopali; hoc, obsi-
dione quam aduersus Suecos tam
fortiter sustinuit, vt inde ob me-
moriæ facti extiterit caput regio-
nis, virtutis præmium; dignitate
illa Olomutio sublata, nota ve-
cordiæ. Amœnissimam ingressis
viam vi. Kalend. Iun. Vindobona

apparuit. Hæc ad Danubium sita, caput Austriæ, Germanici Imperij sedes, Christiani orbis propugnaculum. Ibi, quod olim Romæ, indictis diebus gladiatorij ludi celebrantur; sic spectis Christianis ritibus, quibus parcitur sanguini redempto. Reperiuntur, qui irritatis nimio mero animis gratuito in arenam descendunt; id probante selecto iudice, quasi dominæ urbis, vel hac sola imagine, magnitudo adumbraretur. Aberat Imperator, qui Posonij, quod Christianæ Hungariæ nunc caput est, comitia regni habebat. Eo nos etiam transtulimus, spectandæ inaugurationi Imperatricis in Hungariæ Reginam, quæ VIII. Id. Iun. contigit. Aulæ illius Lomenius iam Ratisponæ gnarus, salutato obiter Imperatore, in ultimos usque Christiani orbis fines pene-

60 LVD, HEN. LOMENII
trat, Iauarino, & Comora perlu-
stratis. Miseranda species locorum,
continuis Turcarum inuasionibus
obnoxia regio: feracissimo solo
squalet inculta. Vinde bonam re-
dux, Pragam Bohemiæ caput Lo-
menius petiit, studio visendæ fa-
mosæ vrbs. Ad Moldauam am-
nem posita, triplicem urbem com-
plectitur. Ab ea inchoatum bel-
lum Germanicum, in ea desit. Sic
ciues ad rei perpetuam memoriam,
ad eam ipsam portam, quæ furo-
ris bellici vltima remora, hæc in-
sculpenda curauerunt infra in-
signia Austriacæ affinitatis: quorum
nullis pepercit tormentorum vis,
nisi Gallicis liliis, seu casu, seu ex
destinato, Marti venerandis.

SISTE HIC PAVLIS PER VIATOR
SED LVBENS AC VOLENS
VBI MVLTÀ POPVLATVS TANDEM

VEL INVITVS
SISTERE DEBVIT
GOTHORVM ET VANDALORVM
FVROR
ET LEGE SCVLPTVM IN MARMORE
QVOD AD PERPETVAM BOHE MORVM
OMNIVM
SED IMPRIMIS VETERO PRAGENSIVM
MEMORIAM
ANNO DOMINI M. DC. XLVIII.
MARS SVECICVS FERRO ET IGNE
HAC IN TVRRI DELINEAVIT
HÆC TVRRIS GOTHICI FVIT VLTIMA
META FVRORIS
SED FIDEI HÆC ETIAM FVIT VLTIMA
META BOHEMÆ
VÖLVISSENT IDIPSVM CIVES VETERO
PRAGENSES
FVSO SANGVINE INSCRIBERE
NISI
PAX AVREA
FERDINANDI III. PIETATE
ET IVSTITIA

62 LVD. HEN. LOMENII
IN ORBEM GERMANICVM REDVCTA
PRO SANGVINE AVRVM
SVPPEDITASSET.

Ingrediēti veterem urbem occur-
rit statua Diuæ Virgini sacra, in
qua inscriptio simplicitate sua no-
tabilis, numerariis litteris annum
defensæ urbis designantibus.

VIRGINI
GENITRICI
SINE
ORIGINIS LABE
CONCEPTÆ
PROVGNATÆ
ET
LIBERATÆ
VRBIS ERGO
CÆSAR
PIVS ET IVSTVS
HANC STATVAM
PONIT.

Valstenij tot gestis incliti, excessu infelicis, ædes superbæ ibi videntur. Subiacent Imperatoris palatio situ tantum, splendore vincunt. Magnis itineribus tendimus in Italiam. Ratispona, quæ prius visa, Augustam Vindelicorum iter fuit: cui non se æquiparent magnificentia & splendore aliæ Germaniæ vrbes, excepta vna Norimberga, quæ nitore non cedit. Monachium non prætermisimus, Bauariæ Ducum sedem ad Isaram, vbi palatium longo interuallo superat quidquid in Europa splendidum, opere & materia certantibus. Marmore, auro, omni pretiosorum lapidum genere interiora nitent. Nihil non affabre factum: & quod Italia solo & cælo suo debet in hortis, industriæ hic & culturæ debetur. Recreati mitiore Bauariæ aura, dum Alpes Rhæticas supe-

84 LVD. HEN. LOMENII
ramus, rursus niues media æstate
experimur: quibus tamen faten-
dum inesse suam amœnitatem,
dum per salebras & fragorem, ca-
dentium aquarum aspergine ver-
nans planities irrigatur. Præluce-
inter inhospita montium tesqua
Oenipontium, Oenipontani Ar-
chiducis Austriæ domicilium,
sic a flumine dictum. Mutuorum
Caroli V. & Ferdinandi fratris
amplexuum memoria tali inscri-
ptione ad radices Brenni celebra-
tur. Tabella ex ære fraternas ima-
gines refert.

IMP. CÆS. CAROLO V. P. F.
AVG. EX HISPANIIS ITALIAQVE
SVSCEPTIS IMPERIALIBVS CO-
RONIS ADVENIENTI ET FERDI-
NANDO HUNGARIÆ BOHEMIÆQVE
REGI E PANNONIIS OCCVRENTI
OPTIMIS PRINCIPIBVS AD PER-
PETVAM

PETVAM PVBLICÆ LÆTITIÆ MEMORIAM QVOD FRATRES ANTE AN. VIII. DIGRESSI SVMMIS INTER MORTALES HONORIBVS REGNIS TRIVMPHIS AVCTI HOC IN LOCO SALVI SOSPITESQVE CONVENERVNT ANNO SALVTIS M. D. XXX.

Nos Tridentum excipit ad Athesim, quod cœtu illo Ecclesiastico, toti orbi Christiano inclarescit. Eluctati scopulos & ardua rupium, Clausa & Bassano optatam Italiam intramus, meliore cælo stupefacti. Citreis & myrtetis loca olentia placent. Mestra Venetias III. Id. Iulias appulimus, Adriatici maris reginam, prudentiæ sedem. Firmata est vrbs in vndis, miraculum orbis. Ibi Lomenius a Senatu variis muneribus donatus, & ab oratore nostro Argensonio per quindecim dierum moram ho-

E

spitio honestissime habitus Patavium petiit, quæ Antenora fundatorem iactat, T. Liuij cunis & tumulto superbit. Succedunt Vicentia, vrbium Venetæ ditionis in continenti primogenita; Verona, Plinij & Catulli patria, suo amphiteatro & Scaligerorum tumultis insignis; Mantua, Musarum sedes, ad cælum euecta Maronis carmine, in medio lacu posita, quem Mincius Virgilio tantopere celebratus interfuit, Gonzagarum lares olim splendore suo, nunc vastitate conspicui: Ferraria, in fertili planitie sita, Atestinos proceres quondam dominos habuit; nunc Pontifici paret: desolata ciuitas, infrequentia incolarum, & aëris noxio afflatu: Ariostum & Tassum sibi vindicat. Prioris tumulto inscriptos versus hic ascribendos duximus, suo lepore Ariosto dignos.

*Notus & Hesperis iacet, hic Ariostus, & Indis,
Cui musa aeternum nomen Hetrusca dedit.
Seu satyram in vitia exacuit, seu comica lusit,
Seu cecinit grandi bella ducesque tuba.
Ter summus vates, cui docti in vertice Pindi
Tergemina licuit cingere fronde comas.*

Findimus dorsum Apennini : Bononiam subimus, quæ pingui solo ciuibus abundat. Per caniculæ infestum fidus, amœno Florentiæ secessu recreamur. Etruriæ dominatrix, liberalibus artibus floret. Nihil omissum a Duce, quo Brienneum deuinciret. Statuæ, picturæ, nobilissimorum artificum manus illic abunde, nondum vetustatis iniuria victæ, & Bonarotæ rudimenta cum ipsius naturæ veritate certantia. Elapsis infestis diebus, Pistoia, & Luca in media Etruria libertatis retinente, Pisas & Liburnum tenuimus. Illa ad Arnum, olim imperium Italiæ

E ij

68 LVD. HEN. LOMENII
affectauit ; nunc deformata , flet
damna seruitutis : hæc , portus
infernæ maris fluctibus obiectus ,
asylum fidum infortunatis. Inde
Senas , urbem Monlucij nostri
propugnatione illustrem. Ditone
Magni Ducis Radicofani relicta ,
in Pontificiam intramus, & visa
Aquapendente, Monte Fiascone
pernoctauimus nondum præcipiti
sole. Neque enim libuit ulterius
progredi , non plene gustatis cele-
berrimis liquoribus & insalutatis
manibus, vel hoc solo nomine in-
cliti Germani Episcopi, quod in
cado illic sepulcrum sibi condi-
derit. Procul fabulæ vanitas: cry-
ptam subiimus in fano Diui Fla-
uii, vbi incisus lapis effigiem re-
fert famosi Præsulis, cui non turpe
fuit pastorale pedum mitramque
poculis aggregari, etiam pedibus
admoto dolio. Rem a maioribus

acceptam sic incolæ recitant. Sacra loca lustraturus religionis ergo Fugius Ecclesiastes, famulum quem in vino fidelem expertus erat, antemittebat prægustatorem, vt delibataæ meri saluæ indicium cauponarum ostiis creta affigeret, hoc monosyllabo EST, duplicato aut etiam triplicato pro vini præstantia. Vua Fiasconia minimum Falernæ inuidens triplicem notam commeruit. Herus nullatenus sublestam fidem combibonis serui expertus, etiam fatali experimento innumeris ciathis animam impendit: munera adscriptis promissis ex fide Germanica vberiora ferens. Non aliter Alemannus, si sacram dignitatem demas, dignus erat annos deponere. Afflictus famulus hoc epitaphio etiamnum Lyæum & sincerum cor redolente, suum mœrorem testatus est.

E iij.

EST, EST. EST. PROPTER. NIMIVM,

EST. HIC. IO. DE. FVG. D.

MEVS. MORTVVS. EST.

Altera luce Viterbium nos & historia & Bromio hilares excepit. Inde Roma XI. Kal. Octobr. Satrius de ea filere, quam toties a doctissimis viris edita hic transcribere. Cum sole disperfit sua iura; & quod olim armis, nunc religione tenens, satis superque vel solo nomine nota est. Si cæteras quoque Italiæ vrbes obiter libauimus, exorent veniam qui tam præclarum argumentum occuparunt: quod enim diutius sumus vilioribus locis immorati, honorem scilicet neglectis, obscuris lucem addebamus. Ideo consultius visum, Italiæ regimina non attingere, quia ante omnia de Romana arte politica dicendum erat. Sacra li-

mina insistere, nulli fas profano :
præterquam quod regendi ratio-
nem instabilem reddit ingraue-
scens summorum Pontificum ætas,
& exinde crebra eorum mutatio.
Romæ mensem circiter Lomenius
impendit, impar spatium vestiga-
tioni tantæ vrbis. In ædibus Car-
dinalis Mazarini, quas Lioneus
tunc inhabitabat, diuersatus est.
Vix stilus æquet comitatem & mu-
nificentiam, qua exceptus ab illo,
qui primus crescentis indolis fau-
sta semina suis litteris per aulam
nostram sparsit, attollens animi
dotes suo iudicio. Ad osculum pe-
dum Alexandri VII. Brienneus ad-
mittitur. Cumque ad Lauretanas
aras procubuisset, & loci veneratio-
ne animum impleuisset : Romam
redux, Genuensi triremi se com-
mittit. Inopina maris cum Cardi-
nale Grimaldo feliciter superauit.

E iij

Genua nos biduum tenuit, mirabundos ob situm vrbs & superba ædificiorum. Pendentem scopulis arcem Monæci visimus, a Principe cultissime habiti. Tandem maris & viarum fessi, Gallicis oris alabimur. Votorum rei, ea in rupe excisa Magdalenæ exoluimus. Mox Lomenius impatiens, dulcissimos parentes & patriam citius ut reuiferet, equis cursoriis Parisios aduolat. Redditur penatibus XIII. Kal. Decemb. anni M. DC. LV. Lacrymæ in gaudia, quin & gaudia in lacrymas versa. Cardinali Mazariño, penes quem summa rerum, adesse prima cura est Lomenio, mandata muneris ac leges accepturo, & tanto sub nomine posituro vitæ rudimenta. Sic eundem atque Rex viæ ducem, sed longis intervallis, sequens, non potuit aberrare. Institisti, maxime Principum,

monstrata tibi vestigia : & per regendi normam recta comprobasti. Sed humana consilia quam imbecilla, nisi dirigat summus ille moderator, cuius ad nutum, Domine, tanti imperij fræna temperas. Res agit ille tuas, gaudentibus populis, quorum felicitatis apex, viuere tuis moribus, ita castigatis, vt quemadmodum tuæ magnitudinis est, posse quantum velis ; ita moderationis, velle quantum possis.

NICOLAI SANSON
 ABBAVILLÆI,
 IN
 ILLVSTRISSIMI
 BRIENNÆ COMITIS
 ITINERARIVM,
 INDEX GEOGRAPHICVS.

BO, ad fluentum Auraioki sita, vtriusque Finnoniæ metropolis, septentrionalem a meridionali separat, & Bötanicum sinum a dextra, Finnicum a sinistra spectat.

ADRIATICVM mare siue Adriaticus sinus dicitur vulgò *Golfo di Venezia*, toto enim hoc sinu Respublica Venetorum dominatur.

AMISIA, vulgò *Embdem*, vrbs & fluuius eiusdem nominis: in eo Germanicus Bructeros nauali prælio vicit. Urbis portus amplissimus est, e quo ad vallum & mœnia vrbs facilis est nauium accessus.

INDEX GEOGRAPHICVS. 75

ANGERMANIA in Sueciæ regno prouincia, Nordlandicarum vna, vbi & Angermanus est fluius, & ciuitas vnica Hernosandia.

AMERSFORDIA vrbs in ditione Vltraie-
stenfi, quæ inter fœderatas Prouincias vna.

AMSTELODAMVM, v. *Amsterdam*, ciuitas quæ centum abhinc annis in tantam amplitudinem & opum abundantiam excreuit, vt etiam si inter socias sex Hollandiæ vrbes primum in comitiis non obtineat locum, potentia tamen eas longe superat.

AQVAPENDENS sic nomen sortita est a decliui colle, & scaturientibus aquis.

ARGENTORATVM, v. *Strasbourg*, Alsatiæ metropolis; inter cuius dotes est & inuentio typographices artis, de qua iustius illa quam aut Harlemum aut Maguntiacum gloriari debent, vt Seragius Germanice, & Mentelius Latine, luculentissime probarunt.

ASCHAFFENBURG ad Mœnum Canonico-
rum collegio & Maguntiaci Electoris secessu nobilitatur.

AVGVSTA VINDELICORVM, v. *Augsbourg*, ad Licum amnem, Sueciam a Bauaria dirimit.

BALTICVM mare nomen habet a peninsula illa maxima septentrionali, quam incerta magnitudinis & alterum orbem terrarum dixerunt antiqui; Baltiamque vocauerunt, cuius pars hodie *Belt* vocatur. Varia sortitur nomina, cum Daniam, Gothiam, Sueciam, Botniam, Lapponiam, Finnoniam, Liuoniam, Borussiam & Germaniam alluit.

BASILEA, v. *Basel*, Germaniæ vrbs impe-

rialis, in fœdere Heluetico nonum nunc obtinet locum. Ea ad vtramque Rheni ripam posita ex ruinis Augustæ Rauracorum incrementum sumpsit.

BASSANVM inter Couetiacam arcem & Patauium urbem in vale arctissima quidem sed amœnissima.

BEPORTIVM in Sungouia Alsatix, nunc Christianissimi Regis imperio paret, vt & tota pene Alsatia.

BELGIVM eas continet prouincias quæ ad Rheni inferiorem partem positæ, primum Burgundiæ Ducibus, posteaque Austriacis paruere; harum altera in eadem permanserunt dominatione, Belgique Hispanici nomine donantur: altera fœdus inter se inierunt, quod Belgio confederato nomen dedit.

BIORNEBURGV in Finlandia Septentrionali vrbs ad ostium Cumo fluij.

BLONICVM vrbs in confiniis Poloniæ inferioris & Mazouiæ, tota lignea est, quamuis spatiosa.

BOMMELIA inter Mosam Vahalemque in insula sita, v. *Bommeliuert*, in Ducatu Gueldriæ ad tractum Batauiensem pertinet.

BONONIA in Italiæ Cispadana regione sita ex vberissimo circum vicinorum prouentu, v. *Bologna la grassa* audit. Ea inter celeberrimas Italiæ vrbes habita, Bentiuoliis olim aliisque paruit, nunc summo Pontifici.

BORGVS, v. *Borgo*, in Nilandiæ littore iacet ad Finnicum sinum.

BORMETOMAGVS Vangionum, postea-

INDEX GEOGRAPHICVS. 77

que Vangiones, & Vormacia, v. *Vorms*, ciuitatum Gallia in Germania prima, vrbs imperialis & episcopalis, comitiis & conuentibus imperialibus multis inclaruit.

BOTNIA Occidentalis, & Botnia Orientalis, obtinent vltimam eamque Seprentrionalem maris Baltici partem, quæ ab aliis sinus Bornicus dicitur, & quæ sub Lapponibus est.

BRAVNSBERG vrbs in Vvarmia, tractu Prussia, qui Regi Polono paret, Hanseatici est fœderis. Eius Archiepiscopus in imperij comitiis suffragij ferendi ius habuit: nunc Archiepiscopatus in Ducatum ciuilem mutatus coronæ Suecicae paret, vt & vrbs ipsa saluis libertatis imperialis iuribus.

BRINNVM, olim secunda Morauia ciuitas, & in qua Episcopi Olmucensis ædes, & statuum prouinciæ palatium, nunc primum obtinet locum propter obsidionem, quam aduersus Suecos sustinuit Souchio Gallo defendente.

BRISIACVS siue Mons Brisiacus, v. *Brisac*, vrbs in Alsatia, & ad Rhenum sita, inter Augustam Rauracorum, & Argentoratum Triboccorum, optime ea nunc munita Regi Christianissimo paret.

CHILONIVM, v. *Kyel*, in Ducatu Holsatia, Duci paret. Huius Ducatus pars altera Regi Dania, altera Holsatia Duci subiecta est.

CLAROMONTIVM, cœnobium est extra Chestochovva oppidulum Polonia. In cœnobio imago D. Mariae cernitur, quam S. Lucas pinxisse fertur, eaque peregrinationibus frequens multis ditata est donariis. Locum Sueci

obsidione cinxerunt an. 1655. iterumque 1656. irritò conatu.

CLAVSA siue Coueliacum, Tirolensis ducatus, castrum in alta & prærupta rupe excisum, & ad quod nullus nisi per funem ab alto demissum aditus.

CODANVS sinus, antiquis pro toto mari Baltico, aliis pro prima huius maris parte, & quæ Oceano propior sit, intelligitur. Insula Codanomea est, quæ v. *Zeeland*, vbi Hafnia, vulgo *Copenhaguen*, Daniæ regia.

COLMENSEC in Prussiæ ducatus parte, quæ Polono paret, episcopi Culmenfis, qui etiam Lobauiensis sedes.

COLONIA Agrippina ad Rhenum, à veteribus Vbiorum oppidum dictum est. Vrbs est imperialis & archiepiscopalis, omnium totius Germaniæ ciuitatum dicitur amplissima.

COMARA in extrema parte insulæ Danubianæ, *Schut*, munitissimum est in Hungaria Christianorum contra Turcas propugnaculum.

CRACOVIA regni Polonici primaria est, v. *Cracow*, in qua arx & palatium Regis.

CRVSCHVRA Poloniæ oppidulum.

CYPRIMONTIVM oppidum iure municipali donatum, cuprifodinas habet præstantissimas. Ibi stupenda videas, vt ait Andreas Bunnæus Suecus, quæ lucri cupiditas imis in rupium visceribus, immensis & plusquam gigantes laboribus excavauit.

CYRLANDIA ducatus olim Liuoniæ pars, nunc sui iuris suo Duci paret, qui quod Polono Regi obnoxius a Suecis nuper male ha-

INDEX GEOGRAPHICVS. 79

bitus, sed & tandem suis restitutus fuit.

DELMENHORSTIVM Comitum Oldeburgensium oppidum & comitatus.

DELFFELIVM arx ad Amisizæ ostium in dominio Groningensi, quæ Prouinciarum fœderatarum vna.

DELPHI v. *Delft*, Hollandiæ vrbs nitida, in qua Guillelmi Arausionensium Principis monumentum, ab ordinibus Belgicis fœderatarum Prouinciarum positum, cum hac inscriptione.

D. O. M.

ET ÆTERNÆ MEMORIÆ
GVLIELMI NASSAVII,
SVPREMI ARAVSIONSIVM PRINCIPIS,
PATRIS PATRIÆ,
QVI BELGII FORTVNIS
SVAS POSTHABVIT,
ET SVORVM:
VALIDISSIMOS EXERCITVS
ÆRE PLVRIMVM PRIVATO
BIS CONSCRIPSIT, BIS INDVXIT,
ORDINVM AVSPICIIS
HISPANIÆ TYRANNIDEM PROVLIT.
VERÆ RELIGIONIS CVLTVM,
AVITAS PATRIÆ LEGES
REVOCAVIT, RESTITVIT.
IPSAM DENIQVE LIBERTATEM,
TANTVM NON ASSERTAM,
MAVRITIO PRINCIPI

PATERNÆ VIRTVTIS HEREDI, FILIO,
STABILIENDAM RELIQUIT,
HEROIS VERE PII, PRVDENTIS,
INVICTI:

QVEM PHILIPPVS II. HISPANIARVM
R E X,

ILLE EVROPÆ TIMOR TIMVIT,
NON DOMVIT, NON TERRVIT,
SED EMPTO PERCVSSORE
FRAVDE NEFANDA SVSTVLIT,
FOEDERAT. BELG. PROVINC.
PERENNI MERITOR. MONVM.
P. C. C.

DORDRACVM, v. *Dordrecht*, vrbs inter
Mosæ & Vahalæ æstuarîa sita, primum inter sex
primas Sudhollandiæ vrbes obtinet votum,
cudendæque monetæ sola ius habet, tum &
Prætor, & Consules vrbs insignia comitatus
adepti, stipatoribus hastatis per vias vtuntur,
quod nulli vrbium magistratui per hæc pro-
vincias concessum.

DUBLINVM, v. *Doblin*, Semigalliæ siue
Curlandiæ ducatus oppidum.

DVSSELDORPIVM, v. *Dusseldorp*, du-
catus Montensis primaria, & Ducum Neo-
burgensium, qui ducatum hunc cum Iuliacensi
tenent, sedes.

ELBINGA inter Borussîæ siue Prussîæ du-
catus maioris vrbs vna, emporium est celebre
in Hanseatico fœdere, & quod paucis abhinc
annis

INDEX GEOGRAPHICVS. 81

annis a Sueco captum, nunc Polono Regi redditum, Electori etiam Brandenburgico promissum, pecunia data Poloniae Regi seruatum est.

ESTHONIA Liuania pars septentrionalior, vt & Letonia meridionalior.

FERRARIA, sub Atestinorum dominio ita floruit, vt inter primas Italiae vrbes locum obtineret, & aliquanto Bononia amplior, & celebritate gymnasij illustrior fuit. Anno 1570. intra 40. horas terrae motus plusquam 150. perpeffa, ædibus sacris tum & publicis priuatisque concussis magnum damnum sustinuit, nunc ad Sedem Romanam deuoluta, in meliorem statum reparatur.

FIASCO, v. *Monte Fiascone*, oppidum muscatello vino generosissimo celeberrimum.

FINNONIA regnum olim, nunc regni Suecici pars, in plures distincta est prouincias, quarum nobilior idem nomen retinet, ceterae à situ nomen habent. Septentrionalis ad Botnicum sinum sita, meridionalis ad Finnicum.

FINNICVM mare siue Finnicus sinus a mari Baltico secedens inter Finnoniam & Liuiam per ducenta & quinquaginta millia passuum ad orientem sese extendit.

FLENSBURGVN in ducatu Slesuiciensi vrbs & districtus, Regi Daniae subest.

FLORENTIA ad vtramque Arni ripam condita, nunc inter celebriores Italiae vrbes pulchra, *Fiorenza la bella* dicitur, siue propter platearum, palatiorum, templorum, aliorumque elegantiam, siue propter picturas statuasque fere vbique positas. Ex ea ciuitate tot Architecti,

F

Pictores, & Statuarij orti sunt, quoniam nulla alia Europæ vrbe. Florentiæ hodie dominantur, vt & in tota pene Thufcia, Medici.

FRIDERICOBURGV, olim monasterium sancti Spiritus, ex quo, religione Danorum immutata, Herletus e familia Trelorum, Eques auratus castrum fecit: sed cum loci amenitas Friderico secundo arrideret, in regiam ædem conuertit, magnificaque auxit structura.

FRISIA ORIENTALIS Germanici imperij in circulo Vvestphalico comitatus insignis, qui & Embdanusa metropoli vrbe *Embdem* dictus. Vide AMISIA.

GABINIV, *Gambin* scribunt incolæ, Poloniæ vrbs in via ab Vratisslauiâ Vvarsoviâ.

GEDANVM, v. *Dantzik*, anno 1656. Suecis totam Prussiam & Poloniæ maiorem partem occupantibus pene vrbs sola restitit, & Poloniæ fidelis mansit. Eam urbem inhabitant præter inquilinos variam religionem colentes, qui tamen a magistratu prudenter seruantur.

GENVA Liguriæ metropolis, & reipublicæ nobilissimæ caput, non tantum totam Liguriæ oram, & Corsicam insulam etiamnum obtinet, sed & quæ olim sub suo tenuerit dominio nobilissimas insulas Sardiniam & Cyprum in mari mediterraneo, Chium in *Ægæo*, Cassam aliasque vrbes in Taurica Cherfoneo, Asaphum ad Tanaim, & plures alias. Nunc superba vrbs dicitur propter ædium palatiorumque amplitudinem & pulchritudinem.

GESTRICA Sueciæ regni inter Nordlandicas prouincias vna, ferri fodinis abundat gra-

INDEX GEOGRAPHICVS. 83

noque, quantum ad colonorum vsum opus est.

GORCOMIVM in Hollandiæ comitatu vrbs opulenta & probe munita, ad dexteram Vahal-
lis ripam posita; ab eius turri cælo sereno pagi
plusquam viginti, villæque plures conspici
possunt.

GOSTINIA vrbs, & vt vulgo dicitur Ca-
stellania Poloniæ in Palatinatu Rauensi nobili-
tatur carcere Demetrii Suiscij magni Ducis
Moscouiæ, qui in huius vrbs arce diu deten-
tus tandem periit.

GOTTORPIVM, exiguo ab vrbe Slesvvi-
censi interuallo arx est valida, sedes Ducum
Slesvici & Holsatiæ. Hic boues singulis annis
e Iutia, v. *Iutland*, in Holsatiam transeuntes
ad quinquaginta millia vectigal pendent.

GRAVDENTIUM, v. *Grudentz*, Prussiæ Po-
lonicæ oppidum amœnum, & ad Ossæ ad Vistu-
lam influentis, ostium.

GRONINGA prouinciæ eiusdem nominis
caput, omnium Friisiæ urbium maxima, cu-
ius academia non est incelebris.

HAGA COMITIS, Gallice *la Haye*, inter
Hollandiæ comitatus pagos primum facile ob-
tinet locum. In eius vicinia exstat sepulchrum
Margaritæ Comitissæ, quæ quod paupereulam
mulierem duos vno partu enixam infantes con-
uiriis impetiiisset, ipsa vno postea partu tot pro-
miscui sexus infantes enixa est quot in anno dies.

HAMBVRGVN, v. *Hambourg*, non Hol-
satiæ solum, sed & Germaniæ celeberrimum
emporium, vt pote quod ad Albim qui per
mediam fluit Bohemiam & Germaniam, situm

F ij

nec longe ab Oceano. Vrbs imperialis & Hanseatice secundum locum obtinet, quamvis Lubecam magnitudine, opibus & frequentia superet.

HARLEMVM, v. *Haërlem*, inter sex Sud-Hollandiæ primas ciuitates secundum habet vôtum; amœnitate vt salubritate commendatur. Eotypographiam abs vno ex suis primum inuentam statim oggerunt omnibus huc appellentibus ciues. Habet hæc ciuitas & alia nomina, inter quæ est illud quod lanificio excellat.

HELIGENA, v. *Heligauv*, in maris Baltici littore sita est ad Suetiam fluiuium.

HERBIPOLIS, v. *Vimzburg*, imperij episcopatus celebris, cui Franconiæ ducatus titulus annexus est: valida arce propugnatur. In castro ultra Mœnum Liberi patris spelæum amplum & profundum est, vbi stupendæ magnitudinis vasa 150. doliorum capacia vinum vetustissimum & nobilissimum feruant.

HOLMIA, v. *Stockholm*, non Vplandiæ tantum, sed & totius regni Suecici vrbs pulcherrima & Regum sedes.

HYDVVISVALDV M Helsingiæ vrbs, in littore maris Baltici, & ad Botnicum sinum, cuius ciues butirum, sebum, coria, pelles, picem, resinam, trabes & cuprum alias in regiones deportant.

HVMA siue Vma ad ostium fluminis eiusdem nominis, in Lapponia.

IAVARINVM, v. *Rab* Hungaris, *Genner* Germanis, castrum est siue oppidum totius

INDEX GEOGRAPHICVS. 85

Hungariæ contra Turcas munitissimum.

IENEKOPIA in Smalandia, Ostro-Gothiaë regionis prouincia, vrbs nec muris clausa, nec fossis munita, tota lignea est, ad meridiem lacus *Vether* posita.

KONIGSBERGA Prussiaë Ducalis, & quæ Electori Brandenburgico paret, metropolis. Aula Ducis in colle magnifice extructa est. Tribus olim partibus distincta erat, Kœnigsberg, Kniepholt, Lebenicht, quæ nunc muro eodem ciuctæ ampliorem reddunt, & Gedano forsan æqualem.

LAPPONIA Suecica Botnia Occidentalem totam occupat a mari Baltico ad montes vsque, qui Sueciæ regnum à Noruegia separant. Diuiditur in Marchias quinque *Vmalapmarck*, *Pithalapmarck*, *Lutalapmarck*, *Tornelapmarck*, *Kimilapmarck*, quæ singulæ ab Vma, Pitha, Lula, Torne, & Kini fluuiis maioribus quibus irrigantur, sic denominatæ, ad singulorum fluuiorum ostia suum habent oppidum.

LAVRETVM siue Lauretanæ ædes, vbi Deiparæ Virgini Mariæ domuncula, toto orbi Christiano notissima, & peregrinantium concursu ita frequentatæ, & votiuis donariisque ita ornata, vt celeberrimæ habeantur.

DEIPARÆ DOMVS

IN QVA

VERBUM CARO FACTVM

EST.

LIVRNVM, v. *Linorno*, maris Etrusci portus optimus, & in medio Romam inter & Genuam cursu positus.

LINCOPIA ciuitas in Ostro-Gotlandia siue

F iij

Pictores, & Statuarijorti sunt, quot a nulla alia
Europæ vrbe. Florentiæ hodie dominantur, ut
& in tota pene Thufcia, Medicæi.

FRIDERICOBURGV M, olim monaste-
rium sancti Spiritus, ex quo, religione Dano-
rum immutata, Herlerus e familia Trelorum,
Eques auratus castrum fecit: sed cum loci a-
mœnitas Friderico secundo arrideret, in régiam
ædem conuertit, magnificaque auxit structura.

FRISIA ORIENTALIS Germanici impe-
perij in circulo Vvestphalico comitatus insignis,
qui & Embdanusa a metropoli vrbe *Embdem* di-
ctus. Vide AMISIA.

GABINIVM, *Gambin* scribunt incolæ, Po-
loniæ vrbs in via ab Vratisslauiâ Vvarsoviâ.

GEDANVM, v. *Dantzik*, anno 1656. Suecis
totam Prussiam & Poloniæ maiorem partem
occupantibus pene vrbs sola restitit, & Poloniæ
fidelis mansit. Eam urbem inhabitant præter
inquilinos variam religionem colentes, qui ta-
men a magistratû prudenter seruantur.

GENVA Liguriæ metropolis, & reipublicæ
nobilissimæ caput, non tantum totam Liguriæ
oram, & Corsicam insulam etiamnum obtinet,
sed & quæ olim sub suo tenuerit dominio no-
bilissimas insulas Sardiniam & Cyprum in mari
mediterraneo, Chium in Ægeo, Caffam alias-
que vrbes in Taurica Chersoneso, Afaphum
ad Tanaïm, & plures alias. Nunc superba vrbs
dicitur propter ædium palatiorumque ampli-
tudinem & pulchritudinem.

GESTRICIA Sueciæ regni inter Nordlan-
dicas prouincias vna, ferri fodinis abundat gra-

INDEX GEOGRAPHICVS. 83

noque, quantum ad colonorum vsum opus est.

GORCOMIVM in Hollandiæ comitatu vrbs opulenta & probe munita, ad dexteram Vahal-
lis ripam posita; ab eius turri cælo sereno pagi
plusquam viginti, villæque plures conspici
possunt.

GOSTINIA vrbs, & vt vulgo dicitur Ca-
stellania Poloniæ in Palatinatu Rauensi nobili-
tatur carcere Demetrii Suiscij magni Ducis
Moscouiæ, qui in huius vrbs arce diu deten-
tus tandem perijt.

GOTTORPIVM, exiguo ab vrbe Slesvvi-
censi interuallo arx est valida, sedes Ducum
Slesvici & Holsatiæ. Hic boues singulis annis
e Iutia, v. *Iutland*, in Holsatiam transeuntes
ad quinquaginta millia vestigal pendent.

GRAVDENTIYM, v. *Graudentz*, Prussiæ Po-
lonicæ oppidum amœnum, & ad Ossa ad Vistu-
lam influentis, ostium.

GRONINGA prouinciæ eiusdem nominis
caput, omnium Frisiæ vrbiū, maxima, cu-
ius academia non est incelebris.

HAGA COMITIS, Gallice *la Haye*, inter
Hollandiæ comitatus pagos primum facile ob-
tinet locum. In eius vicinia exstat sepulchrum
Margaritæ Comitissæ, quæ quod pauperculam
mulierem duos vno partu enixam infantes con-
uitiis impetiisset, ipsa vno postea partu tot pro-
miscui sexus infantes enixa est quot in anno dies.

HAMBVRGV M, v. *Hambourg*, non Hol-
satiæ solum, sed & Germaniæ celeberrimum
emporium, vt pote quod ad Albim qui per
mediam fluit Bohemiam & Germaniam, situm

F ij

nec longe ab Oceano. Vrbs imperialis & Hanseatica secundum locum obtinet, quamuis Lubecam magnitudine, opibus & frequentia superet.

HARLEMVM, v. *Haërlem*, inter sex Sud-Hollandiæ primas ciuitates secundum habet vñtum; amœnitate vt salubritate commendatur. Eotypographiam abs vno ex suis primum inuentam statim oggerunt omnibus huc appellentibus ciues. Habet hæc ciuitas & alia nomina, inter quæ est illud quod lanificio excellat.

HELIGENA, v. *Heligauv*, in maris Baltici littore sita est ad Suetiam fluuium.

HERBIPOLIS, v. *Vintzburg*, imperij episcopatus celebris, cui Franconiæ ducatus titulus annexus est: valida arcè propugnatur. In castro vltra Mœnum Liberi patris spelæum amplum & profundum est, vbi stupendæ magnitudinis vasa 150. doliorum capacia vinum vetustissimum & nobilissimum feruant.

HOLMIA, v. *Stockholm*, non Vplandiæ tantum, sed & totius regni Suecici vrbs pulcherrima & Regum sedes.

HVDVVISYVALDV M Helsingiæ vrbs, in littore maris Baltici, & ad Bornicum sinum, cuius ciues butirum, sebum, coria, pelles, picem, resinam, trabes & cuprum alias in regiones deportant.

HVMA siue Vma ad ostium fluminis eiusdem nominis, in Lapponia.

IAVARINVM, v. *Rab* Hungaris, *Genner* Germanis, castrum est siue oppidum totius

INDEX GEOGRAPHICVS. 85

Hungariæ contra Turcas munitissimum.

IENEKOPIA in Smalandia, Ostro-Gothiaë regionis prouincia, vrbs nec muris clausa, nec fossis munita, tota lignea est, ad meridiem lacus *Vether* posita.

KONIGSBERGA Prussiaë Ducalis, & quæ Electori Brandenburgico parer, metropolis. Aula Ducis in colle magnifice extructa est. Tribus olim partibus distincta erat, Kœnigsberg, Kniepholt, Lebenicht, quæ nunc muro eodem cinctæ ampliore reddunt, & Gedano forsan æqualem.

LAPPONIA Suecica Botnia Occidentalem totam occupat a mari Baltico ad montes vsque, qui Sueciaë regnum à Noruegia separant. Diuiditur in Marchias quinque *Vmalapmarck*, *Pithalapmarck*, *Lutalapmarck*, *Tornelapmarck*, *Kimilapmarck*, quæ singulæ ab Vma, Pitha, Lula, Torne, & Kini fluuiis maioribus quibus irrigantur, sic denominatæ, ad singulorum fluuiorum ostia suum habent oppidum.

LAURETVM siue Lauretanæ ædes, vbi Deiparaë Virgini Mariaë domuncula, toto orbi Christiano notissima, & peregrinantium concursu ita frequentatæ, & votiuis donariisque ita ornata, vt celeberrimæ habeantur

DEIPARÆ DOMVS

IN QVA

VERBVM CARO FACTVM

EST.

LIBVRNVM, v. *Linorno*, maris Etrusci portus optimus, & in medio Romam inter & Genuam cursu positus.

LINCOPIA ciuitas in Ostro-Gotlandia siue

F iij

Gothia Orientali, Ioannis & Olai magni historicorum patria, non spatiosa quidem sed amœna.

LINGONES, v. *Langres*, pro vrbe quæ primum Andemantunum dicta, sita est in Lugdunensi prima.

LIVONIA a centenis aliquot annis in plurimum ditionem venit; ei quidem primum dominabantur Crucigeri milites, Equites deinde Teuthonici, Poloni deinde, postea Mosci, tandem Suecorum est. Eius caput Riga.

LYBECA libera & imperialis ciuitas inter Vandalicas & Hanseaticas vrbes primum habet votum: ad maris Baltici sinum sita est, inter Holsatiam & Mekelburgum. Emporium est celeberrimum, cuius potentia argumentum est quod vix cum Daniæ Rege non alieno, sed sui ararij præsidio, contra potentem Sueciæ Regem, priuilegiarum causa in octennium terra marique sociale bellum sustinuerit.

LYCA inter Tuscas vrbes libera & munitissima, negotiatorum & industriarum ciuium plena, angustis pressa finibus, rerum tamen omnium copia abundat.

LYGDVNVM Batauorum, v. *Leyden*, antiquum Rhennalutem, vrbiū Hollandiæ ocellus dicitur, tantus est vrbis nitor locique amœnitas. Obsidionem ab Hispanis factam acerrime repulit, ex quo prima libertatis auspicia capta sunt. Academiam habet florentissimam, inter sex primas Hollandiæ vrbes quartum habet locum.

MANHEIMVM castrum, siue arx ad confluens Nieri & Rheni, quam Valentinianus

INDEX GEOGRAPHICVS. 87

magis olim molibus communiit.

MANTVA in medio lacu Miucio posita, vt situ munitissima, sic & ædificiis publicis priuatisque decora est, & antiquissima. Eam commendant Gonzagarum ædes.

MILLAKVLA in Finlandia septentrionali inter Bierneborg & Abo, nec longe a mari Baltico.

MITTAVIANA arx exiguum etiamsi primarium Semigalliæ oppidum, arx vbi Curlandiæ Ducum sedes splendide ædificata. Dux ipse Polono obnoxius, Curlandiam & Semigalliam possidet.

MEMELIVM in conspectu & ultra. Curo-nensem lacum, Prussiæ tamen est oppidum munitum in confiniis Samogitiæ, quæ ad Lithuaniam pertinet.

MESTRA ad Musonem fluuium oppidum nunc apertum: urbem opulentam fuisse ruinæ etiamnum demonstrant. A Taruisio 10. mill. Ital. a Venetiis 7. distat.

MAGVNTIACVM, Gallice *Mayence*, Tacito & Ptolomæo, quam in Germania inferiori male locat, inter primas totius Germaniæ vrbes locum tenet. Archiepiscopus inter omnes imperij Electores, Princepsque primum dat votum. Arx Electoralis ampla: Academia illustris, quam S. I. Patres moderantur.

MONACHIVM, *Munich*, in Bauariæ superioris ducatu ciuitas ad fluuium Isarchum, qui v. *Iser* dicitur. Ducis & Electoris Bauariæ sedes; amœnitate inter vrbes Germaniæ maxime excellit. Principis aula magnificentissima ingen-

F iij

rem habet & locupletissimam 40000. voluminum bibliothecam, picturisque est ornatissima.

MONOECI arx antiquis scriptoribus fuit notissima, quæ vel a templo Herculi dicato, vel ab Hercule in Geryonem proficiscente, Portum Herculis eam nominauerunt. Suo paret Principi.

MONS BELLIGARDVS, *Muntpelgard* Germanis, Gallis *Montbeliard*, Ducum Vviterbergenfium sedes & comitatus sub Vogeso monte.

MONS BRISIACVS inter Augustam Rauracorum & Argentoratum, munitissimum castrum, a Germanis & a Gallis summo opere expetitum his tandem cessit.

NERVA aut Narua in Theut-Naruam, idest Germanicam, & Rus-Naruam idest Moscham diuiditur: hæc trans Naruam flumen in Ingria, illa cis Naruam in Liuania sita est. Vtraque nunc Sueco paret, ex quo Ingriam Moschus Sueco cessit. Vrbs est non magna, sed munitissima.

NICOPIA Caroli Sudermaniæ Ducis sedes antequam ad regnum Sueciæ vocaretur, emporium est regionis primarium.

NORCOPIA Ostro-Gothiæ emporium inter geminum stagnum dulce salsumque positum: optima salmonum e salso in dulce stagnum ascenduntium piscatione fruitur.

NORIMBERGA, *Nuremberg*, Noricorum mons dicitur. Ciuitas in medietullo non Germaniæ modo sed & Europæ, si Moscouiam ab Europâ remqueas, posita. Vrbs est imperialis

INDEX GEOGRAPHICVS. 89

Inter Franconiam Bauariamque, cuius politia olim democratica, nunc aristocratica, inter precipuas Germaniæ vrbes imperiales censetur. Senatus vrbis a Fridrico III. Imp. ex Italia in Germaniam redeunte, & per Norimbergam transeunte, interrogatus quam industria tantam multitudinem a tumultu & seditionibus continere posset, respondisse fertur, verbis & verberibus; bonos scilicet & optimos verbis & rationibus ducendos, prauos autem & seruiles mulctis ac verberibus compescendos.

NOVIOMAGVS Batauorum, v. *Nimeghen*, vrbs est nobilissima, ducatus Gueldriæ caput.

NOVIOMAGVS Nemetum, v. *Speir*, vrbs est episcopalis & imperialis, vbi curia siue camera Imperij.

OBERBARTAVIA inter Dublinum & Heligonam vrbes Curlandiæ posita.

OENIPONS Archiducum Austriæ in comitatu Tirolensi ciuitas & sedes.

OLDEMBVRGVN vrbs & comitatus Imperij, ad sinistram Visurgis ripam sub suo comite nuper, nunc in plures partes hæredesque abiit.

OLOMVCIVM Moraviæ ciuitas, episcopatu insignis, antehac regionis primaria, nunc autem quod hæc facile Sueco dedidisset se, Brimumque constanter repulisset; hæc ad primum regionis locum euecta, illa ad secundum repulsa, Principis iustitiam vtriusque vrbis fors demonstrat.

OPPENHEMIVM in Palatinatu inferiori oppidum siue vrbs, in qua Equitum Theutoni-

corum domus, & arx, sita est ad Rhenum inter Maguntiacum & Vvormaciam.

PANNONIA hic Hungariam describit, Austriæ olim, Stiria, Carinthia, Carniola & Hungariæ ad Danubium partes aliquas obtinuit.

PARISI vrbs, quæ primum Lutetia ad Sequanam dicebatur, v. *Paris*, non Galliæ modo sed & totius orbis caput & compendium, Christianissimorum Regum sedes, opes immensæ & populi frequentia id testantur.

PATAVIUM, Gal. *Padoiæ*, Italiae vrbs vetustissima, Venetis parer: sita est in planitie fecundissima, ex quo Itali dicunt *Bologna la grassa, ma Padoa la passa*. Liniū dedit historiae Romanae scriptorem facile principem. Academiam habet in omni scientiarum genere celeberrimam.

PERNAVIA in Liuoniae littore ad mare Balticum sita, non magno circumdata ambitu, frumenti commercio ditescit, Hanseaticique foederis vna.

PHILIPSBURGVM arx ad Rhenum, quæ antea *Vdenheim* oppidum vocabatur. Illud nomen est sortita a Philippo Spirensi Episcopo: Gallicis armis subacta in Regis Christianissimi ditionem venit, quod & in Monasteriensibus pactis sancitum est.

PRISA in Italiae regione Thuscia, vrbs olim celeberrima, & quæ aliquando de Liguribus, Carthagine, Sardinia, Sicilia, trophæa multa reportauit, & quæ in Saracenos 40. triremes arripuit, nunc pauca supersunt veteris gloriæ monumenta.

INDEX GEOGRAPHICVS. 91

PISTOIA, non magna sed pulchra, opulenta & nobilis vrbs, quæ plano & fertili agro fruitur.

PLOENA Vvagriæ in Holsatiâ vrbs inter geminum lacum, geminis etiam arcibus firmata est, nec longe hinc arx Rantzouiana eminet, illustri per totam Daniam familia nobilitata. Eam Henricus Rantzouius deiecto veteri fundamento de nouo ædificari curauit.

POLONGA, *Polangen*, locus ad mare Balticum in Samogitia inter Hecligauiam Curlandiæ & Memelium Prussiæ.

POSONIVM, Germanis *Presbourg*, ad Danubium ciuitas, Hungariæ Christianæ caput est.

PRAGA, olim Marobadui regia, nunc regni Bohemiæ metropolis tribus constat vrbibus, veteri, noua & parua, quarum vnaquæque suum habet senatum.

RADICOFANVM Senensis territorij in Etruria oppidum qua a Senis Romam iter est.

RATISPONA, *Regensbourg*, ad Danubium, ciuitas imperialibus comitiis frequens, nobilissima censetur.

RAVA Poloniæ maioris vrbs & Palatinatus, frequens sed lignea, & cuius arx ad custodiendos alicuius nominis captiuos inferuit.

REVALIA, altera Liuoniæ vrbs, vix Rigæ cedit, arce sua nobilitatur.

RIGA Liuoniæ metropolis, & olim archiepiscopalis, comodo portu, & Diuinæ fluij ostio fruitur: Sueco nunc paret Regi, & valido præsidio munitur.

ROMA pro dignitate hic laudari nequit. Tot

in ea sunt antiquitatis monumenta, vt omnium gentium theatrum dici possit. De eius admirandis plures scripsere, qui vix tantæ gloriæ depingendæ paræ fuerunt.

ROTTERODAMVM inter sex primas Hollandiæ vrbes nec locum nec votum habet, nunc tamen inter maiores fœderatarum prouinciarum vrbes iure censetur propter mercaturam, quæ Mosa & mari fauentibus, hic imprimis post Amstelodamum floret. Erasmo gloriatur in omni scientiarum genere politissimo, illiusque statuam ære fusam, & quam Hispani in mare proiecerant, ciues denuo ciui posuere.

RVPES MAGDALENÆ, Gall. *la Sainte Baume*, locus in comitatu Prouinciæ, & secessus in monte arduo, in quo Maria Magdalena vltimos vitæ annos solitarie egisse dicitur.

SALA oppidum inter Vplandiam & Nericiam Sueciæ prouincias, argenti fodinis celebre.

SCANIA regio, quæ olim Gothiæ siue Sueciæ, tum Daniæ, & nunc iterum Sueciæ Regi paret, cum Hollandia & Blekingia.

SCHENKII munimentum in Batauia, *Beture*, parte prima ducatus Gueldriæ, vbi Rhenus in Rhenum & Vahalem scissus, Batauiam insulam amplectitur: arx est probe munita, & aduersus Rheni vndas valide firmata.

SENÆ, vulgo *Siene*, vrbs archiepiscopalis in Tuscia, & quæ in Medicæorum dominio secundum obtinet locum.

SCVLA mons & silua eiusdem nominis, Angermaniam in duas partes diuidit. Mons

INDEX GEOGRAPHICVS. 93

altissimus & præruptus quasi ruinam iam iam minitans horribilis est aspectu.

SILVA DVCIS, *Sherbergen* incolis Gal-
lis *Bosleduc*, ducatus Brabantiae quarta, vrbs
magna & episcopalis, natura & opere munitissi-
ma, sed quæ in fœderatarum prouinciarum di-
tionem deuenit anno 1629.

SLESVVICA Ducatus Slesvicensis metro-
polis, Holsatiae Duci subiecta, & qui in arce
proxima *Gottorp* sedem habet. Ducatus hic par-
tim Regi Daniae, partim Duci Holsatiae, qui et-
iam Slesvicensis dicitur, paret. Istamen Danici
Regis est fundatarius.

SCRACHICOVVIA Poloniae oppidum ab
Vratislauia Bresslau, *Vvarsouiam*.

SVECIA regnum, quod iam olim sed & pau-
cis abhinc annis maxime innotuit propter præ-
clara quæ in Germaniam, Poloniam, Daniam
& Moscouiam perpetravit facinora.

THAVASTIA regio in Finlandia. Lacus ha-
bet, ex quibus massæ ferri informes extrahun-
tur.

TORVNVM, vulgo *Thorn*, emporium Han-
seaticum, natura & arte munitissimum ad Vi-
stulam cum ponte: diuitiis & incolarum fre-
quentia paucissimis aliis Prussiae urbibus cedit,
Regi Poloniae paret.

TRAIECTVS ad Rhenum, v. *Vtrecht*, ad dif-
ferentiam Traiecti ad Mosam, v. *Maëstricht*, suæ
metropolis prouinciæ ciuitas, ampla, diues, in-
colis frequens, Archiepiscopum habet, cui quin-
que suffragantur Episcopi, Harlemensis in Hol-
landia, Middelburgensis in Zelandia, Leo-

vwardensis in Frisia, Groeningensis in Groeningensi dominio, & Daruentensis in Transisulana, v. *Ouer-Iffel*.

TRIDENTVM, v. *Trente*, ciuitas ad Athesin in valle profunda, & inter altissimos montes posita, toto orbi Christiano notissima propter insigne illud Concilium quod vltimum latum est: Dominium siue comitatus Episcopo paret.

VAHALIS Rheni sinister, & in Mosæ ostium cadens alucis.

VALTIGOVIA ignobilis pagus inter montem-Belligardum & Basilicam.

VENETIÆ vrbs totius pene Italiæ celeberrima, & quæ non tantum inferioribus Padiregionibus & Foroiulienſi & Istriæ imperat, sed & mari Adriatico & fere toto Liburniæ & Dalmatiæ littori, pluribusque insulis in mari mediterraneo & Egæo, maximeque Cretæ, v. *Candie*, in qua contra potentissimum Turcarum Imperatorem iam ab annis viginti bellum sustinet.

VERONA vrbs clarissima & munitissima, etiam tribus arcibus firmata Venetis, paret. Præter palatia nobilium quamplura, publica & priuata ædificia, amphitheatrum antiquum restaurauit, festiuisque quibusdam diebus venationes, ludiequestres, & pedestria certamina in eo eduntur. Mantua Virgilio, gaudet Verona Catullo.

VESALIA hæc inferior dicitur ad differentiam *Ober-Vuesel*, quæ superior & hæc vltimæcis Rhenum ad Treuirensẽ Electorem pertinet: illa trans Rhenum & ad Luppiam flumen ad ducatum Cliuiensẽ; sed a fœderatis prouinciis capta etiamnum ab iis detinetur.

INDEX GEOGRAPHICVS. 95

VESONTIO, v. *Besançon*, oppidum Sequanorum maximum, quod flumen Dubis vt circino circum dictum penetotum cingit, vrbs est imperialis, libera & Archiepiscopalis, Burgundiæ comitatus caput.

VICENTIA, nobilissima Italiæ ciuitas, in qua familiæ nobilium 200. hominum 30. millia censa sunt. Theatrum hic erexit nobilissimum Olympicorum academia inscriptisque

OLIMPICIS EXCITAMENTO CIVIBVS OBLECTAMENTO PATRIÆ ORNAMENTO.

VIBVRGVM Careliæ caput & sedes episcopalis, fossa propugnaculis & arce ita munita, vt Moscouitas ad centum millia obsidentes aliquoties repulerit. Mercatura fruitur frequenti & opulenta. De spelunca vrbi vicina mira narrantur, sed fabulosa.

VIELISCA oppidum celeberrimum salis fodinis, quas Piaferius vnicum Europæ miraculum nominat. Locus tamen periculo non caret ob terram vndique effossam & cuniculis perterebratam.

VINDOBONA, Germanis *Vvien*, Archiducatus Austriæ metropolis, & Imperatorum Germaniæ iam ab aliquot annis sedes: ad dexteram ripam Danubij sita: propugnaculis, muris & fossis firmitissimum munimentum.

VITERBUM in radice montis, loco plano & irriguo posita ciuitas, quæ vino, frugibus & aquis medicatis abundat.

VLA DIS LAVIA Cuiaviæ in Polonia infe-

riori primaria vrbs & episcopalis. Vistulæ in loco palustri insidet, tota latericiis domibus ædificata. Episcopatus e Crusuicia vbi Popielus Rex a muribus deuoratus est anno DCCCXXIII. in Vratisslauiam translatus anno MCLXXIII.

VPSALIA antiqua ciuitas, & quæ aliquando Regum Sueciæ & Archiepiscopi sedes; vbi etiam Reges ipsi inaugurabantur. Templum habet cathedrale totius regionis pulcherrimum, cupro tectum. Regum monumentis ornatissimum est, & horologium artificiosissimum, Academia & arx spatiosa, quæ prospectum habet amœnum.

VVARSAVIA publicis aliquot Poloniae comitiis nobilitata; ad Vistulam sita. Nunc secessus est Reginae Mariæ Gonzagæ, quem amœno hortu & cultis Italo more ædibus decorauit.

Finis Indicis Geographici.

SYMMA PRIVILEGII.

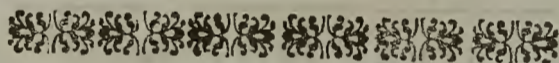
CAVTVM est autoritate Regia, ne quis
in Galliarum regno, hocce *Ludouici Henrici*
Lomenij, Brienne Comitis, Regi a Consiliis, Actis
& Epistolis, Itinerarium, absque *Caroli Patin*
Doct. Med. Paris. permissu, intra septennium
excudat, vendatve; si quis secus fecerit, mul-
cta indicta prout amplius in ipso diplomate
continetur, coërcebitur. Lutetiæ Parisiorum,
pridie Kal. Aug. A. S. M. DC. LXII.

MØYSLIER.

Provincia Italiana
Fondo librario antico
Galliarum
Compagnia di Gesù

23554

G

PARISIIS,
Excudebat CLAVDIVS CRAMOISY, via
San-Victorina, sub Sacrificio Abelis.

M. DC. LXII.

93
93
186
186
72

93
93
93

186

63
63
63

240	60		
240	60		
220	55		
200	45		
150	27	10	
<u>1050</u>	18		
350	15		
<u>1400</u>	280		
	7		
	<u>50</u>		

	350
	<u>192</u>
	158
	<u>350</u>
	158
	70
	<u>228</u>

B. s. r.

